СИГНАЛЬНЫЙ
1 Государственная библиотека СССР

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР-а Лаккхьарча Совета а орган

КІиранди 26
ИЮЛЬ 1959 шу
№ 60 (2272)
Мах 20 коп.

ХАДДАНЗА СИХЪЕ ТЕХНИЧЕСКИ ПРОГРЕСС

ССКП ЦК июньски Пленума решенеш дег тІара къоабал йир Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша. Пленумо оттадаь производствона автоматизации механизации яра, технически прогресс яра балхаш чакхдахара тІехьа къовсам лоаттабе шоаш кийча болга хьа а хьокхаш, вай республика болхлоша, колхозникаша, интеллигенце керда декхараш тІаийду, ворхІ шера план ханал хьалха кхоачашъяра, технически прогресс яра социалистически яхье бувл.

Парте Центральни Комитета июньски Пленум хьаеллача денга ший ах шера план кхоачашйир Нохч-ГІалгІай республика промышленносто. Из де карагІдаьннад, партийни организацеша кулгал а дещ, дуккхача предприятей коллективаша шоай производствона механизаци а автоматизаци а яра дешаш хІара денна леладеш, бедалахи материалехи дикагІа пайда эцаш, кхаьхьегама овсарле лакхъеш хиларах.

Ленински къамий политикеи Коммунистически парте а Советски правительствос а хадданза деш дола новкъостали бахьан Нохч-ГІалгІайчен промышленность хадданза Іалашъяьй кердача машинашцеи механизмашцеи, из чехкка дегІаихай технически ІалашъяР эрга а дувлаш. Цунна тешал ду республика дикагІа йолча предприятешта карагІдаьннараша. СССР-а Іилмай автоматикаи телемеханикаи институтаца цхьана Грозненски специалисташа хьаяьй мехкдаьтта доаккхача процессашта телемеханизаци яра система. «Красный молот» завода коллективо бокъонца нийса болат лоаладара участок болх бе йолаялийтай, цементировочни агрегаташта, насосашта модернизаци яьй. Технически прогресса хьакъехьа доккхий балхаш даьд Крекинг-заводе. Иштта балхаш даьд республика кхыча предприятешка а.

Цунца цхьана ССКП ЦК Пленума соцамо яххача а республика партийни активо белгалдаьча а тайпара механизации автоматизации елга а из производствз юкъе йоалаелга а хІанз а доха латт, республика дукхача предприятеша кхоачашъяц керда техника балха юкъе яхьара, продукце керда тайпаш арахецара, къаеннача оборудованена модернизаци яра заданеш.

Массайолча предприятешка бокъонца лелабаш продукци дика арахецара къовсам. Масала, дика яц мебельни фабрикай продукци, консервни заводаша арахеца кабачкови икра, къаьнара оборудовани арахецаш я «Красный молот» завод а.

Дукхха а кхоачам боацараш да строительни организацей балхашта юкъе. «Чечинтстрой» тресто кхоачашъяц гІишлош яра планаш. ГІишлош еча кІезига пайда оц механизмех. Мела юкъе кхухь индустриальни методаш.

Дукха ха йоацаш хиннача республика партийни актива собране республика партийни организацешта, берригача къахьегамхошта мехалхашка керттера дарех цаІ лаьрхІа декхар оттадаьд — промышленностеи строительствои болх тоабара новкъарло еш дола кхоачамбоацараш сихха дІадахар. ССКП ЦК июньски Пленума балхо а цо тІаийцача соцамо а вайна хьех Ленина наькъаца балха юкъера кхоачамбоацараш дІадоахилга. Пленуме чІоагІа критика йир консерватизм лелаерашта, къаьнарчоа тІера ца боалаш, кердачох кхераш, керда техника балха юкъе яхьарца йола халонаш ла безам боацаш болчара.

Партийнии профсоюзнии организацеша, боахама кулгалхоша партийни комитетий, министерствай, совнархоза новкъосталца белгалде деза парте Центральни Комитета июньски Пленума соцамо маяххара хІара предприяте комплексни механизации автоматизации яра, керда техникеи дикагІа йола технологии юкъе яхьара де деза балхаш. Цунца ССКП ЦК июньски Пленумо оттадаьча бесса, эггара хьалха механизировать де деза дуккхагІа къахьега дезача процессашта, хІаьта автоматизаци е еза эггара дукхагІа цо пайда лургболча боахама доакъошка.

Боккха лоархІам болаш да рузкъа кІезигагІа дІа, а дохийтаи продукци арахецилгеи къахьегама овсарле лакхъелгеи сихха дегІадоаладар. Из дулургда хІанз болх беш йолІа предприяттешта реконструкци ярцеи кердача техникаца Іалашъярцеи, оборудованена модернизаци ярцеи.

Технически прогресс сихъяра боккха лоархІам болаш ба рационализатораши, изобретателаши, производства новатораши. Цо партийнии профсоюзнии организацеш, предприятейи стройкайи кулгалхой декхарийла бу рационализацеиеи изобретательствонеи хІара денна теркам лоаттабе, дикагІа йола опыт Іомаяра а дІайоаржаяра а дукхагІа уйла тІаяхийта.

Парте Центральни Комитета Пленумо къахьегамхой тІахьех ворхІ шера план ханал хьалха кхоачашъяра, технически прогресс яра дерригача халкъа социалистически яхь йоаржае. Укх шера предприятеша бьча балха хьалхарча итогаша хьахьокх республика промышленносто ворхІ шера план ялх шера кхоачашъе торо йолга, хІаьта цхьайолча предприятей кхы а хьалхагІа из кхоачашъе торо йолга.

Вай декхар да семилетка пхеялх шера кхоачашъяр, парте тІахьехама, ССКП ЦК июньски Пленума историческа решенешта доагІача тайпара жоп далар.

Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхой, кхы тІа а коталонаш йоахаргъя вай промышленносте а юрта боахаме а автоматизации механизации яра!

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА

ПРИКАЗ

1959 шера 26 июль г. Москва

Новкъостий матросаш, салтий, старшинаш, сержанташ!

Новкъостий эпсараш, адмиралаш, инаралаш!

Новкъостий кемаш деча промышленностера болхлой, инженераш, техникаш, гІулакхера нах!

Тахан советски халкъои цун ТІема Низашен белгалдоаккх ТІема-Форда Флота Ди.

ЦІаккха ца даьхкача тайпара шоай творчески низаш дегІадаьхкача хьалашка дезду Советски Союза къахьегамхоша ТІема-Форда Флота Ди. Парте XXI-гІча съездо тІаийцача, сийлахь-йоккхача коммунизм хьалъяра программо дог гІоздаьккха долча вай халкъо, ший низ ца кхобеш, къовсам лоаттабу семилетка хьалхарча шера план кхоачашъяра духьа.

Советски Эскара тІемахошца цхьана советски халкъа машарера къахьегам а дукха езача Даьхен паччахьалкхен хьашташ а лорадеш латт военни морякаш.

ЦІейца — ТІема-Форда Флота Денца моаршал а хоатт аз шуга, даькъала а дувц шо.

Шоай тІемеи политическии кхетамаш совдоахача, дисциплина чІоагІъеча, кемаши доакъоши тІема кийча хилар лакхдеча дІахо кхы а доккхагІа толамаш доахалда ТІема-Форда Флота лично составо.

Эггара толашагІа дола тІема кемаши, хІанзара техникеи, вай Флота дола герзи хьадеча керда толамаш доахалда кемаш дечеи оборонни промышленностерча Іилмахоша, конструкторашa, берригача болхлоша.

ЦІей белгалдоаккхаш **приказ лу аз:**

Тахан, 1959 шера 26 июле, вай Даьхен столице — Москве, союзни республикай столицашка, турпала городашка, хІаьта иштта флоташкеи флотилешкеи ткъоазза артиллерийски залп а еш, салют йойла.

Даькъала хийла вай низ бола советски Даьхе!

Даькъала хилда коммунизм хьалъеш дола сийлахь-доккха советски халкъ!

Даькъала хилда Советски Союза денал дола ТІема-Форда Флот!

Сийле хийла еррига вай коталонаш яхарна дегаш ураувттадеш а уж вІаштІехьйоахаш а йолча Советски Союза Коммунистически парте!

СССР оборона Министр
Советски Союза Маршал
Р. МАЛИНОВСКИЙ.

Дика къахьег механизатораша

Вай республикерча къахьегамхошка сиха а ца дойташ а ка бола ялаташ чуэца аьнна Наурски района къахьегамхоша даь кхайкарал къоабалдаь тІа а ийца, 10 балха дийнахь уж чуийца даха, аьнна, денна дош сийленца кхоачаш а деш, чІоагІа къахьийгад Веденски районерча колхозникаша.

Къаьстта ялаташ чуэцара сухал баьб XX-ча партсъезда цІерагІчеи «Комсомолец» яхачеи колхозий къахьегамхоша. 8 балха дийнахь хьаккхар а ардар а къаьст-къаьста долаш шоаш дІадийна кІа чуийцад цар.

Иштта дика балхаш даьд ка бола ялаташ чуэцаш района «Керда-вахар» яхача а Кировеи Чапаевеи цІерагІча а иштта кхыйолча а колхозашка.

Лоаццача хана а ца дойташ а колхозникашта ялат чуэца новкъостал даьд Веденски МТС-а механизатораша Мусиханов Лаьчас, Адузаев Казбека, Селимов Дошлас, иштта кхыбараша.

Шоайла социалистически яхье а баьнна, сомоходни комбайнаца денна 20 гектари, тІехьаювзачунца 30 гектар гарггеи кІа оардаш хьабаьхкаб уж. Иштта дика къахьийгад Загаев Шайха а.

Комбайнаш тІара кІа дІаозаш а ялатех мукъа даьнна лаьтташ юха оахаш а толамаш даьхад трактористаша Абазатовси, Зубайраевси. Цхьаккха а ди дІадахадац царех хІараме 1,5—2 норма кхоачаш ца еш.

ХІанз механизатораш шоай берригa низ тІабахийта ча вІашка тохаш а, доаханна доакъар кийчдеш а, гурахьа дІадувча ялаташта лаьТта оахаш а къахьегаш ба.

Уж дерригa балхаш дарца цхьана дика дІахьош да районе лоаман районашка дукха хулаш доаца баьца даараш леладар а.

Масала, Энгельса цІерагІча юртбоахама артеле дика хьийкъай 2 гектар лаьттан тІа дІайийна кабуц, 1 гектар нарсаш, 0,5 гектар помидораш. Цул совгІа колхозе дІабийнаб 0,25 гектара тІа хо. Уьх шера колхозо боккха пайда эцаргба 2 гектара тІа дІадийнача тхьамках. Районна механизатораша шоай низаца хий диллад баьца даараш а, хо а тхьамка а дІадийнача лаьтташта.

ХІанз укх сахьате районе дІайийнача хьажкІашта шозлагІа оасар де болабеннаб колхозий къахьегамхойи, механизатораши.

Х. ГАЛАЕВ (собкорр).

СССР ТІема-Форда Флота Денга

ІАЬРЖАЧА ФОРДА ФЛОТ. Эскадренни миноносца тІа сигнальни вахта геттара дика лелаеш ба тІема говзала а политически кийчбалара а отличникаш бола комсомольски II статья старшина В. Никитини (хьалхашкахьарвар) старши матрос Л. Неделькои.

К. Рощина сурт.
ТАСС фотохроника.

ВорхІ бетта план кхоачашъяьй

ССКП ЦК июньски Пленума сийна шоаш даьха толамаш чІоагІ а деш, Нохч-ГІалгІай совнархоза промышленни предприятей болхлошеи специалисташеи керда производственни котало яьккхай: валовой продукци яккхеи кертера хІамаш арахецеи ворхІ бетта йоагІа план ворхІ ди хьалха кхоачашъяьй.

Совнархоза мехкдаьттеи гази йоаккхача промышленносте болхлоша, ворхІ бетта йоагІа программа ханал хьалха кхоачаш а яь, августа чотах эзараш тоннаш мехкдаьттеи массехи миллион кубометр гази еннай.

ДІадахача шера цу хана хинначул 5,7 процент дукхагІа даькхад мехкдаьтта республике. Кхы а чехкагІа дегІайоагІа газовой промышленность. 1958 хьалхарча ах шера хинначул Іаламани попутнии газ 29,1 процент дукхагІа яьккхай.

Цу хьокхамаша тешал ду Нохч-ГІалгІай мехкарча мехкдаьтта болхлоша семилетка толамца дІайолаярах. Уж тІагІертта кхоачашдеш боахк ССКП ЦК-а июньски Пленума Кхайкарала жоп луш тІаийца декхараш. Къахьегама овсарле планах йоагІачул 4,1 процент лакхъеннай, даьккхача мехкдаьттах дІадодар лохдарах республике гІолла ах шера 6,4 миллион сом кходаьд.

Шоаш кхо ца беш балха хьокхамаш телаш ба «Горскнефта», «Октябрьнефта», «Малгобекнефта» промысловикаш. Цар толамца юкъейоалаю керда техника, производственни процессашта механизаци ю, тІагІертта къовсам лоаттабу технически прогресс бахьан.

Доккхий толамаш даьхад мехкдаьтта доаккхачеи химически промышленносте болхлоша. Августа чотах дукха мехкдаьтта сийрда продукташ, фенол, ацетон, этилови спирт даькхад. Ханал хьалха ворхІ бетта план кхоачашйир строительни материалий промышленносте, энергетически промышленносте, машинаш еча болхлоша:

Из толам боаккхаш новкъостал хилар технологии производствон организации дикагІа тоаярах, болхлошеи специалисташеи дика даькъа лацарах. Рационализатораша 4 эзар совгІа керда гІулакх юкъедоаладаьд. Уж бахьан долаш 14 миллион сом мах бола рузкъа кходаьд.

Цу берриганеша а торо хилийтар 1958 шера цу хана хинначул производствон объем 9 процент ланхъе, къахьегама овсарле заданех йоагІачул 3 процент айе, продукцега дІабода мах лохбарах 60 миллион сом кходе.

Яхье хьалха латт Грозненски химически завода, газовой управлене, крекинг-завода, Старопромысловски кирпишкий завода кхыча дукхача предприятей коллективаш.

СТОЛИЦА МАГИСТРАЛАШКА ХЬАЛДЕШ ЛАТТ НАХА ЧУІЕ ЦІЕНОШ

Укх шера Москве хьалдергда 2700 эзар квадратни метр, е 90 эзар квартира йола нах чубахь керда цІенош. Строительство шерра яьржай дукхача районашка: Къулбехьен—Малхбузе, Нови Черемушке, Фили—Мазилове, Хорошево—Мневнике, кхычахьа а. Керда цІенош хьалдеш латт столица эггара йоккхагІа йолча проспекташка — Кутузовски, Ленинградски, Комсомольски.

Сурта тІа: Кутузовски проспекта тІа ду нах чубаха керда цІенош. Н. Грановски сурт. ТАСС фотохроника.

Донеи Кубанеи хиш вІашагІкхийттад

Ростов-Дона тІара, 23 июль. (ТАСС). Дона тІарча магистральни канале хьалбаь баьннаб хІара секунда 50 кубометрга кхаччалца хий чакхдоалийташ бола сбросочни гІирс.

Цу моттиге гІолла чаях а даьнна Маныча тІа уллача Веселовски водохранилища Садковски отроге чу а хьийдда, Кубана хих дІакхийттад укхаза Дона хий.

Из бахьан долаш хиннад Веселовски водохранилище чудоагІа хий дукхха а дукхагІа хулга, тезагІа хулга, Азовски оросительни канала тІадоагІа Дона хий дукхагІа хулга.

СИЙЛЕН ДОСКА

Парте райкомашеи райисполкомашеи хьабаларца республикански сийлен Доска тІа баьхаб ялаташ чуэцаш хьалхле яьккхараш:

СУНЖЕНСКИ РАЙОНЕ

Хьаккхари ардари къаьст-къаьста долаш лафетни жаткаца хІара дийнахьа 51—60 гектар мукхи кІаи хьекха XIX-ча партсъезда цІерахча колхозера тракторист **А. М. Поленникови** машинист **М. И. Поленникови;**

лафетни жаткаца хІара дийнахьа 40—45 гектар ка бола ялат хьекха Красни Арме цІерахча колхозера тракторист **И. С. Болгареви** машинист В. П. Андреевои;

лафетни жаткаца хІара дийнахьа 27—40 гектар ка бола ялат хьекха Ленина цІерахча колхозера тракторист **М. И. Чечелеви** машинист **Алапаев** Васити;

хІара дийнахьа «РСМ-8» яхача комбайнаца 25 гектара тІара касараш хьал а эцаш уж аьрда «Победа» яхача колхозера комбайнер **М. Д. Колотанов.** Цо 232 гектар хьекхай, 1445 центнер ялат а доаккхаш;

хІара дийнахьа «РСМ-8» яхача комбайнаца 26 гектара тІара касараш хьал а эцаш аьрда XIX-ча партсъезда цІерахча колхозера комбайнер **А. П. Сигарев,** цо ерригаш а 339 тектар хьекхай 4165 центнер ялат а даькхад;

хІара дийнахьа «РСМ-8» яхача комбайнаца 27 гектара тІара касараш хьал а эцаш уж аьрда XIX-ча партсъезда цІерахча колхозера комбайнер **В. В. Зыбин,** цо 3761 центнер ялат даькхад;

хІара дийнахьа «РСМ-8» яхача комбайнаца 25 гектара тІара касараш хьал а эцаш уж аьрда «Путь к коммунизму» яхача колхозера **И. Ф. Чуприн;**

«РСМ-8» яхача комбайнаца 242 гектара тІара касараш хьал а эцаш уж оарда а оардаш 2949 центнер ялат даькхха комбайнер **А. Г. Коломыйцев.**

КАРГАЛИНСКИ РАЙОНЕ:

хІара дийнахьа «РСМ-8» яхача комбайнаца 26 гектара тІара касараш хьал а эцаш аьрда «Октября 12 шу» яхача колхозера комбайнер **И. К. Скрипников,** цо ерригаш а 277 гектар хьекхай, 4860 центнер ялат а даькхад;

хІара дийнахьа комбайнаца 25 гектар хьекха «Октября 12 шу» яхача колхозера комбайнер **И. И. Масеев,** цо 266 гектар хьекхай, 5160 центнер ялат а даькхад;

Фрунзе цІерахча колхозера комбайнер **Н. А. Якушко** Цо «РСМ-8» яхача комбайнаца хІара дийнахьа 26 гектар хьекхай, ерригаш а 267 гектар хьекхай, 3222 центнер ялат а даькхад.

ШАЛИНСКИ РАЙОНЕ:

хІара дийнахьа «СМ-3» яхача комбайнаца 25 гектара тІара касараш хьал а эцаш аьрда «Джалка» яхача совхозера комбайнер **И. Ф. Кадатский.** Цо ерригаш а 287 гектар хьекхай, 1900 центнер ялат а даькхад;

хІара дийнахьа «СК-3» яхача комбайнаца 23 гектара тІара касараш хьал а эцаш аьрда «Джалка» яхача совхозера комбайнер **С. И. Хамидов,** цо 273 гектар хьекхай, 1730 центнер ялат а даькхад;

хІара дийнахьа «СК-3» яхача комбайнаца 23 гектара тІара касараш хьал а эцаш аьрда «Джалка» яхача совхозера комбайнер **М. Ю. Юсупов,** цо ерригаш а 269 гектар хьекхай, 1690 центнер ялат а даькхад.

МАГІАЛБИКЕ:

«Ингушский» совхозера лафетни жатка машинист **Центроев Мурад,** цо хьаккхари ардари къаьст-къаьста долаш хІара дийнахьа 30—35 гектар хьекхай;

«Ингушский» совхозера машинист **Ю. Бекетов,** цо хьаккхари ардари къаьст-къаьста долаш хІара дийнахьа лафетни жаткаца 23 гектар мукхи кІаи хьекхад.

ВЕДЕНСКИ РАЙОНЕ:

хІара дийнахьа «РСМ-8» яхача комбайнаца 25—30 гектара тІара ка бола ялаташ чуийца XX-ча партсъезда цІерахча колхозера комбайнер **Карамов Султан,** цо ерригаш а 277 гектар хьекхай, 2216 центнер ялат а даькхад;

хІара дийнахьа «С-6» яхача комбайнаца 26 гектарага кхачалца ка бола ялат хьекха «Комсомолец» яхача колхозера комбайнер **Дужаев Казбек,** цо ерригаш 267 гектар хьекхай, 1918 центнер ялат а даькхад.

Ялат чуэцари кийчдари, зябь ахари

(20-ча июле кхаччалца)

Районаш	Паччахьалкхенна планах доагІа ялат даьдара проценташ	Планах доагІа ялат чуэцара проценташ	Хьекхачох ардара проценташ	Зябь ахара план кхоачашъяра проценташ
Советски	158	51	100	—
Ножай-Юртовски	148	42	98	7
Саясановски	147	34	100	—
Грозненски	124	98	96	7
Веденски	118	66	86	—
Каргалински	110	99	98	—
Первомайски	108	32	100	—
Гудермесски	102	96	100	37
Сунженски	91	76	97	19
Наурски	89	104	99	13
Надтеречни	63	94	99,[illegible]	10
Курчалоевски	51	83	93	37
Ачхой-Мартановски	46	95	94	9
г. МагІалбик	44	80	88	5
Шалински	41	88	99,6	16
Урус-Мартановски	20	85	97	3
Назрановски	—	27	18	—
Шелковской	—	101	97	24
г. Грозный	—	98	100	16

* * *

Укх тІехьарча пхе дийнахьа паччахьалкхенна ялаташ дІадаларах а уж паччахьалкхенга дохкарах а хьалхле яьккхай Веденскии, Саясановскии, Советскии, Первомайскии, Ножай-Юртовскии районаша. Цу районаша дика дІахьу ялаташта заготовка яр а. Деррига ялаташ чуийца яьннай Наурски а Шелковски а районаш: Ка бола ялаташ хьекха а аьрда а яла йоахк Каргалински, Грозненски, Гудермесски, Надтеречни, Ачхой-Мартановски районашкара колхозаши совхозаши.

Дукхагіа болча кулгалхоша а специалисташа а дика йоакхо ю ялаташ чуэцарца цхьана кІаш цІендеш а лаьтташ оахаш а. Масала, Гудермесски района совхозаша а, Курчалоевски района колхозаша а зябь кийчъяра план 37 процент кхоачашъяьй, хІаьта Шелковски района колхозаша — 25 процент.

Белгалдаккха деза дукхача районий а колхозий а, совхозий а кулгалхоша зябь ахар хьа тІа доагІача шера ялаташ хьувкъийтара боккхача лоархІаме хилар кхета а ца деш кхашкара ча дІадаккхара а лаьтта ахара а балхаш геттара тІехьа дувлийташ хилар. Урус-Мартановски района совхозаша гурахьа дІадувча ялаташта лаьрхІа зябь ахара план 3 процент мара кхоачашъяьяц. Кхы а вогІа лел из гІулакх кхыметтел хІанз а тІехьа зябь аха ца йолаяьча Каргалински а, Веденски а, Советски а, Первомайски а, Назрановски а районашка.

Ялаташ сихагІа чуийца дахара а паччахьалкхенга уж дохкара а, уж дІадалара а, иштта лаьтташ аьха дахара а Іалаьмате хоза ха латт. ХІанз колхозашта а совхозашта а хьалхашка латта декхар да мамогга сихагІа йолаш йолча торонех бизза пайда эцар а, динза дисараш сихагІа даь дахар а.

Къаьстта чІоагІа терко е еза хІанз гурахьа дІадувш долча ялаташта ший ханнахьеи дикеи лаьтташ кийчдараи, семилетка шоллагІча шера 5Іаьсти дІадувргдолча дерригача ялаташта зябь хилийтараи

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ПОЛИТИЧЕСКИ БОЛХ КХЫ ТIА А АЙБАРА

ССКП ЦК июньски Пленумо цIакkха а ца дайнача тайпара дог айдаьд Грозненски района къахьегамхойн.

Районе кхы а шерагIа яржаш латт социалистически яхь. Тха районе мехкдаьтта доккхача, хьуна а хьунах хIамаш еча а промышленноста предприятешка, машин-наькъа тIа, строительни организацешка утттаеш а кхоачашъеш а я Iилмаи техникаи карагIдаьннараш балха юкъе доаладара, гучаяханза йолча торонех пайда эцара планаш. Промышленни предприяте хIара коллектив кийчлуш я семилетка ханал хьалха кхоачашъе.

Семилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяра яхье баьннача юрта боахама къахьегамхоша дIаяхача бIаьсти чIоагIа болх бир ялат дикагIа хьувкъийтара, хьайбаех пайда дуккагIа баккхара, техникаx дуккагIа пайда эцара.

Тха райно ханал хьалха, 12-ча июле 103,4 процент кхоачашйир ялат кийчдара паччахьалкхен план. 1959 шера хьалхарча ах шера соахка цу ханарчул дулх 3400 центнер, шура 4250 центнер, фуаш 1 миллиони 362 эзари дуккагIа деннад паччахьалкхенна.

Даьхача толамех тоъам хулаш бац района къахьегамхой, кхы тIа а айлуш латт цар политически а къахьегама уйла, керда формаш юкъе а кхухьаш шерлуш латт царна юкъера социалистически яхь.

XIанз тха районе наха юкъера политически балха керттера чулоацам ба ССКП XXI-ча съездеи июньски Пленумеи материалаш дIайовзийтар.

Партийни организацей идеологически балха бокъонца йола программа я «Сталински областа къахьегамхошта юкъера массово-политически болх лелабарах а из тоабара де дезарех а» баь ССКП ЦК соцам.

Дуккхача партийни организацеша лоархIам болаш тоабаьб наха юкъера политически болх. Укх шера май бетта Грозненски шурий совхоза партийни организацес агитаторашка хьежа а хьежа цун мугIараш эргадаьхар, дикагIа кийчо йола, агитаторий ханал хьала опыт йолаш бола нах юкъе а бихьа. Агитатораш дIанийсбаь ба хIара ферме, цехе, бригаде, совхозе бахача берригача наха юкъе политически болх бергболаш.

Совхоза агитатораша вIашагIъеллар социалистически яхь. Из къаьстта хоалуш дар ялат чуэцаш. Бригадаша, агрегаташа, къаьстъаьстача механизатораша шоашта тIаийцар социалистически декхараш. Яхье латтарий болх шерра дIабовзийтар партийни организацес. XIара кхай тIарча стане дика кийчдаь сийлени хьокхамаш дIадовзийташи Доска дар. Болхлошта хIара денна ховра болх дика бер а во бер а мала ва, хьоккам хьангара эца беза.

ДуккагIча агитатораша творчески бу болх. Агитатора-коммуниста С. А. Мельничука парторганизацес тIадилладар совхоза тока тIа июньски Пленума хьакъехьа доклад е.

Доклад яьнначул тIехьагIа дег тIара къамаьлаш де доладелар. Склада заведующес Иван Герасимович Мяча теркам тIабахийтар токе ялат Iодоаккхаш ха дукха йоаеш хилара.

ШоллагIча дийнахьа Iурра токе веча агитатора шийна хайра из иштта долга. Керттерча инженераца нов. Давыденкоца дага а ваьнна цар оттадир ялат тIадотташ йолча машина хувцамаш делга. Цу машина ходови дакъа хийцар, цун болх беш дола дакъа автомашинага кхаччалца лакхдергдолаш. Щенна юха хIана яц аьнна хийцар рама. Кхыдола хувцамаш а дир. Хьалха 20—25 минут йоаяьча из хувцамаш даьчул тIехьагIа 4—5 минут мара йовцара «ЗИС-150» яха машина Iойоассаеш. Белгалдаккха деза машина хувцамаш деш ше мастерске заведующи хилара тарра агитатора нов. Мельничука хьинаре дакъа лаьца хилар.

Иштта болх беш ба агитатораш нн. Саламов А., Абубакаров Г., Горелов Р., Джамалдинов Р., иштта кхыбараш. Совхозе политически болх дика лелабарах совхозо ший ханнахьеи ца дойташи чуийцар ялат, ханал хьалхагIа кхоачашйир ялат а кхыйола юртбоахама продукташ а паччахьалкхенга йохкара план.

Дуккача партийни организацеша кердача формаех пайда эц ССКП XXI-ча съездеи июньски Пленумеи решенеш дIайовзийташ. Масала, «Советская Россия» яхача, 1-ча Мая цIерахча «Аргун» яхача колхозий, Старо-Юртовски, № 28 йолча Ермоловски оалхазарий совхозий парторганизацеша животноводий къехьагам мишта вIашагIбеллаб хьожаш рейдаш йир. Рейдаш яьчул тIехьагIа агитаторий семинаре боахама кулгалхоша докладаш йир животноводий къахьегам аттача боаккхача де деза балхаш дувцаш.

Каст-каста хул деча хаттаршта жопаш тела производстве дикагIа бола болхлой кагирхошца вIашагIкхеташ йола сайренаш, иштта кхыдола балхаш ду.

XIанз наха юкъе беча политически балха белгало я агитатораш къахьегамхошта семилетка юкъара цифраш йовзийта ца Iеш шоаш болча колхозо, совхозо, предприятес фу де деза дIадовзийташ хиларца, гучаяханза йолча торонех пайда мишта эца беза дувцарца лелабеш хилар.

Наха юкъера политически болх дика лелабу «Правобережни» НПУ предприятешка, цудухьа республике дикагIа ярех цаI я из.

Вай мохк хIанз шерра коммунизм хьалъяра чубенна хьинаре къахьегаш боал. Района агитколлективаша шоашта хьалхашка оттадаьд коммунизм хьалъяра хьакъехьа советски наха хьалхашка латта декхараш мамогга дикагIа района къахьегамхошка дIа а довзийташ семилетка ханал хьалхагIа кхоачашъяра уж оарцагIа бахара декхар.

У. ТЕРЛОЕВ,
ССКП Грозненски райкома пропагандист.

Комсомольцаша шоай декхараш кхоачашду

ССКП XXI съезда оттадаь декхараш кхоачаш а деш, сийленца къахьегаш ба Грозненча химически завода 12-ча цехера берригa комсомольцаш а коллектив а.

Смена кхоачаш а тIехкхоачаш а ю хIара денна шоай балха нормаш. Июнь беттара план цехо 102 процент кхоачашъяьй.

Цехе болх беш бола дуккагIа бола ашпартчикаш институте заочно дешаш ба. XIанз тIех дика экзаменаш дIалуш ба комсомольцаш Али—Ага Гусейн—Кули, Захаров Валерий.

Дика дешаш 10 классаш яьхай комсомольцаша Яншина Г., Колесникова П., иштта кхычар.

Цу цеха еррига коллектив, шоаш тIаийца социалистически декхараш кхоачаш а деш, «Коммунистически къахьега бригада» яха сийлен цIи якkхийта хьинаре къахьегаш я.

Г. ЗАСОРИН,
№ 1 ТУ ВЛКСМ комитета секретарь.

Исторически решенеш Iомаю

Вай парте Центральни Комитета июньски Пленумо халкъа боахама дерригача доакъошка дIахо а технически прогресс яра хьакъехьа ССКП XXI-ча съезда исторически решенеш кхоачашъяра практически де деза гIулакхаш къоастадир.

Вай Даьхен дерригача халкъаца цхьана Грозненски орден лелаеча мехкдаьтта чакхдоахача завода болхлошеи, инженерни-технически болхлошеи, гIулакхерча нахеи митинге а собранешкеа а партенеи правительственеи тешам белар 1959 шера мехкдаьтта продукташ яхара паччахьалкхен план ханал хьалха, семилетка ялх шера кхоачашъергхилара. Алхха ялх шера рационализаторски предложенеш балха юкъе йоалаярах 25 миллион сомал кIезигагIа доацаш ахча кходе лаьрхIад.

ССКП ЦК июньски Пленума решенеш тIа белгалъяь я халкъа боахама дерригача доакъошка техническиски прогресс яра Iалаьмате йоккха программа. Уж решенеш кхоачашъяра тIаберзабе беза беррига болх. Из декхар толамца кхоачашдара Пленума решенеши, цун Кхайкарали, новкъоста Н. С. Хрущева Пленуме даь къамаьли завода хIара къахьегамхочоа дIадовзийта деза.

Завода партийни организацес хIанзе а цхьадола балхаш даьд цу хьакъехьа. Агитаторашца семинар яьй, инструктивни совещани яьй завода производственни отдела начальника коммуниста Рудаева «ССКП ЦК июньски Пленуми вай декхараш» яха доклад а еш. Цул тIехьагIа агитатораша дIаболабир завода болхлошта юкъера болх.

Завода партийни бюрос агитатораша хьалхашка оттадаьд Пленума решенеш дIайовзийтарал совгIа цеха, участка, установка коллектив технически прогресс яра оарцагIа бахара декхар.

Пленума болх йистебаьнна дукха ха яьннаеце а дуккхача агитатораша 4—6 беседа яьй Пленума балхах лаьца. Нах дика дIакхеташ а чулоацам дика болаш а беседаш ю агитатораша Красовскаяс, Репешкова, Бородина, иштта кхычар.

№ 8 йолча установка начальник нов. Бедрицке ший коллектива юкъе лелабу агитационни болх. Цу установка тIа кагирхой ба. Цига практикаx ба Грозненски мехкдаьтта института студенташ. Царех массанех а бригадирий помощникаш баьб. Пленумо болх беча деношка тIехкхоачашйора цар сменни заданеш. Кхы а дикагIа болх бе баьлар уж Пленум болх баь а яьнна шоашта агитатора Пленумо яьча решеней лоархIам дIабовзийтачул тIехьагIа. Нагахьа санна июнь бетта цу установка коллективо планал тIех 1500 тонн доагам деннадале июла 15 дийнахьа Даьхенна планал тIех шин эшалонал совгIа доагам делар.

Агитатора болх ховш лелабеш ва № 1 йолча установка начальник нов. Абасалиев Мамед. Цу установка коллектив барт тайна, вIаши кхотаенна я. Дуккхаза а социалистически яхье хьалхле яьхай цо. Нов. Абасалиева кулгалдеча технологически установкаша Ерригсоюзни социалистически яхье шозза шоллагIа моттигаши премеши яьхай. Укх шера хьалхара моттиг яккхара сийлен декхар оттадаьд цу коллективо шийна хьалхашка. XIаьта из декхар толамца кхоачашдеш а йоал из. Хьалхарча ах шера укх шера шоллагIча ах шера чотах 24000 тоннал дуккагIа мехкдаьтта продукташ еннай цо. Пленума материалаш Iомаеш технологаша декхар тIаийцад ноябре-декабре хулаш йола ССКП ЦК Пленум хьаелларш семилетка хьалхарча шера план кхоачашъе аьнна, из декхар толамца кхоачашдеш да. Шу доладелча денз цу установкайн коллективо миллион сомал совгIа ахча кходаьд.

Агитатораша беча балхах пайда боал. Завода технологаша, гIо деча болхлоша ди тIехьа алсам доах шоай толамаш. Июла хьалхарча итт дийнахьа доагам даккхара план 112,8 процент кхоачашъяьй. Ехом баьб дуккхача хин, пара, электроэнерге, доагама.

Наьха дега чу дужаш агитатора оалача дешо завода коллектив деташ айду кхы а дикагIа болх бара.

XIанз заводе хьалъеш латт керда промышленни установка, къаьнача цхьаькханена реконструкци еш я. Технически прогресс яра, ворхI шера план ханал хьалхагIа кхоачашъяра коллектив тIахьехаш лелабу агитатораша шоай агитационни болх.

В. ВАСИЛЬЕВА,
ГПНЗ парторганизаце секретара заместитель.

АЛТАЙСКИ КРАЙ. Вагонаш еча Алтайски завода технически кабинете дукха ба укх производстве болх бешехье дешара заведенешка дешаш бола болхлой. Предприятера 50-нел совгIа волча болхлочо укх шера чакхъйоакх сайринара машиностроительни техникум.

Сурта тIа: Iилматехнически общества член вола инженер Н. Т. Сидоренко (аьрдехьа) сайринарча техникумера арахецаш волча болхлочоа М. И. Пономарчука металла технологи йовзийташ воал.

В. Николаева сурт.

ТАСС фотохроника.

ОРЕНБУРГСКИ ОБЛАСТЬ. Городе Орске йола южноуральски машиностроительни завод непрерывни-заготовочни прокатни стана оатхалаши узлаши Польше дIаяхьийта яла йоал. Городе Нови Гуте металлургически комбинате оттаергья из стан.

Сурта тIа: бригадир И. В. Дюжев Польша эшача прокатни стана обводной лине рольгангаш дIаяхьийта кийчъеш воал.

Б. Клипиницера сурт.
ТАСС фотохроника.

ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи

Хьайбаши коа тIара оалхазараши леладара Хьалха латтаршта карара-кара тела ЦIе байракхаш ялар

1959 шера хьалхарча ах шера хьайбайи коа тIарча оалхазарийн продукташ дуккагIа хьаяхари паччахьалкхенга йохкари духьа республикерча районашеи, колхозашеи, совхозашеи лаьца хиннача социалистически яхьа итогашка а хьежа, ССКП обкома бюроси Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советои соцам баьб:

ШУРА ЯККХАРАХ

ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи **карара-кара тела ЦIе байракх,** хIара фуражни Iаттагара 1357 килограмм шура йоаккхилга, еррига шура соахка цу ханна яькkхачунца нийсйича 31,9 процент дуккагIа йоаккхилга, паччахьалкхенна шура дIаялара тIаийца социалистически декхар 105 процент кхоачашделга Iалашдаь йолча **Сунженски районага ютийла** (парте райкома секретарь нов. Чадов, райисполкома председатель нов. Андрианов).

1959 шера хьалхарча ах шера шура йоаккхаш а паччахьалкхенна дIалуш а **Каргалинскии, Курчалоевскии, Наурскии, Ножай-Юртовскии районаша дика болх баь хилар белгалдоакkхалда.**

ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи **карара-кара тела ЦIе байракх,** хIара фуражни Iаттагара 1582 килограмм шура йоаккхилга, еррига шура соахка цу ханна яькkхачунца нийсйича 31,9 процент дуккагIа йоаккхилга, паччахьалкхенна шура дIаялара тIаийца социалистически декхар 110 процент кхоачашделга Iалашдаь йолча **Кирова цIерахча Сунженски районерча колхозага ютийла** (колхоза председатель нов. Наумов, парторганизаце секретарь нов. **Костюк**).

Шура йоаккхаш а паччахьалкхенна дIалуш а Шелковской районерча **Сталина цIерахчеи,** Грозненски районерча **«Аргун»** яхачеи, Наурски районерча **«Октября 40 шу»** яхачеи, Сунженски районерча **«Коммунизмага бода никъ»** яхачеи колхозаша **дика болх баь хилар белгалдоакkхалда.**

ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи **карара-кара тела ЦIе байракх хьожайойла,** хIара фуражни Iаттагара йоаккхаш шура соахка цу хана яькkхачунца нийсйича 76 килограмм дуккагIа йоаккхилга, юртбоахамерча 100 гектар долча лаьттан тIара лоархIаш 107 центнер шура йоаккхилга, паччахьалкхенна шура дIаялара тIаийца социалистически декхар кхоачашделга Iалашдаь йолча **«Предгорный» яхача совхоза коллектива** (совхоза директор нов. Мусиенко, парторганизаце секретарь нов. Натаев).

1959 шера хьалхарча ах шера шура йоаккхаш, Шалински районерча **Шалински совхоза** а, Грозненски районерча **№ 1 йолча шурий совхоза** а коллективаша **дика болх баь хилар белгалдоакkхалда.**

ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи **карара-кара тела ЦIе байракх** хьайоаккхийла 1959 шера хьалхарча ах шера дуккхаш а паччахьалкхенна шура дIаялара план а кхоачаш ца яьча Ермоловски птицесовхоза коллективагара.

ДУЛХ ДАККХАРА

ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи **карара кара тела ЦIе байракх ютийла** 1959 шера хьалхарча ах шера даькkха дулх дIадахача шера цу ханна даькkхачунца нийсдича шозза дуккагIа даькkхаи паччахьалкхенна дулх дIадалара тIаийца социалистически декхараш 154 процент кхоачашделга Iалашдаьи колхозаши совхозаши йолча **Шелковской районага** (парте райкома секретарь нов. Синяткин, райисполкома председатель нов. Самарский).

1959 шера хьалхарча ах шера дулх доаккхараши паччахьалкхенна дулх дIадаларца социалистически декхараш кхоачашдеши **Сунженскии, Грозненскии, Урус - Мартановскии колхозаша а совхозаша а дика болх баь хилар белгалдоакkхалда.**

ФУАШ ГУЛДАРА

ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи **карара-кара тела ЦIе байракх,** эггара дуккагIа фуаш гулдарах, яхкаш йолча хIара котамгара 74 фуъи ялаташ дIадийнача лаьттан бIаь гектара тIара лоархIаш 15.160 фуъи тулделга а паччахьалкхенна фуаш дIадалара план кхоачашъелга а Iалашдаьча **Грозненски районага ютийла** (парте райкома секретарь нов. Филиппов, райисполкома председатель нов. Дудник).

1959 шера хьалхарча ах шера фуаш гулдеши паччахьалкхенна фуаш дIадаларца социалистически декхараш кхоачашдеши **Веденски, Курчалоевски, Надтеречни, Первомайски, Ножай-Юртовски, Саясановски, Сунженски районаша дика болх баь хилар белгалдоакkхалда.**

1959 шера хьалхарча ах шера фуаш дуккагIа гулдарах, ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи **карара-кара тела ЦIе байракх,** ялаташ дIадийнача 100 гектар долча лаьттан тIара лоархIаш 21.230 фуъ гулделгеи паччахьалкхенна фуаш дIадалара план 500 эзар фуъ мара йоацача 506.3 эзар фуъ дIалулгеи Iалашдаьча Сунженски районерча XX партсъезда цIерахча колхоза хьожайойла.

1959 шера хьалхарча ах шера фуаш гулдеши паччахьалкхенна дIалуши Шелковской районерча **Сталина цIерахчеи,** Каргалински районерча **«Красный пахарь»** яхачеи, Сунженски районерча **Ленина цIерахчеи,** Грозненски районерча **1-гIча Мая цIерахчеи «Новый быт» яхачеи колхозаша дика болх баь хилар белгалдоакkхалда.**

Дуккха котамеи боабашкеи кIоригаш йойтарах ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи карара-кара тела ЦIе байракх хьайоаккхийла Шелковской районерча Ленина цIерахча колхозагара.

Атеистически пропаганда керттера дешаш

Партийнии, профсоюзнии, советскии, комсомольскии, кхычеи общественни организацей керттера дехьхараш а даь хьалхашка оттадаьд ССКП XXI-гIча съездо къахьегамхой коммунистически уйланца хьалкхебара а наьха кхетам чура капитализмах юхедиса гIулакхаш дIадахара а декхараш.

Къаьнарча обществох юхедисача гIулакхех эггара наха юкъе чIоагIагIа даьржа цхьа гIулакх да: дынах тешилга а цунца дувзаденна долча доацарех тешилга а. Уж тIехьадиса гIулакхаш дIадахар, беррига кхахьегамхой Iилма - материалистически кхетамца дуне довзаргдолаш хьалкхебар наха юкъе беча берригача хьехама балхацара хьакъаста йиш йоаца дакъа да.

Вайна хов, дына социальни овлаш кIоарга доахкаш хилар. Царех керттера дараш да классови низ-Iоатъам, саго саг воацавелга, производстве анархи хилар, къел, адамаш баьде хилар. Социалистически обществе хоадабаь дIабаьккхаб из керттера овла. Цудухьа цхьа бахьан доацаш дац вай мехка дуккха къахьегамхой дынах хадар, киназацара къастар. Советски нах производственни политически балхаш тIа дуккагIа ме ух, Iилмаи культураи карагIдувларашта уж дуккагIа гарга ме ух, дынах юхедисарашта моттиг кIезигагIа юс цар сакхетам чу, дынах тешаш бола нах кIезиг а лу атеисташ дуккагIа а хул.

XIаьта а белгалде дезаш да, нах дынах дIакъестар массаза а массанахьа а цхьаьн боарамах хулаш ца хилар. Укхаза цхьаболча наха кIезига ха йоаккх дын чу бийрзе, цкъа дIа кхесса юха тIабийрзе. Цхьабола нах, дынах ца тешача баьнна цхьа ха а яьккхе, цIаьхха юха а киназе аха а дына гIулакхаш леладе а болалу: хьалхагIа сектанташ ца хиннача моттигашка цкъаьннахьа цар общинаш хьагучайоал и. кх. дI.

Фу бахьан долаш хул из?

Къаьнарча гIулакхаш тIара бала ца ловш хиларца белгалбоалаш ба ды. Эзараш шерашка наьха кер чу бужабеш хьабенаб из. Цудухьа дынах хьахадар а — бIаьхеи духьалеташ йолаши никъ ба. Дуккхаза а нийслу тешаш бола нах дынах шек а баьле атеисташ хулаш, цхьабакъда тIаккха цIаьхха шоаш бахача моттиге халачеи аьттув боацачеи гIулакхашта тIа а Іоттабеле, юха а дына тIехьабоал уж, цунгара «салоIам» лех шоашта.

Цул совнагIа, дынах тешаш болча даьша шоай бераш а дын чухь хьалкхеду. Школено дешархой атеистически уйланца хьалкхебойя а, даьша деш дола дын чура хьехамаш кот а даьле, дыно дувцача харц хабарех теша доал уж.

Цу тайпара теркалде дезаш да, советски наха Iилма хьехамаш массане а цхьатарра кхетадаь ца хилар, Iаламца лелаш долча гIулакхий маIаш массанена а цхьатарра довзаш ца хилар. Цудухьа Iаламца хулаш долча тайп-тайпарча хIамаша — Iаьржа хиш ахари, мохк агари, йокъал оттари, иштта кхыдараши санна долча гIулакхаша — дынах бола тешам чIоагIбу цхьаболча кIезига хьаькъал долча наьха.

Даьхо, церковникаша шоай хур ду ды хIанзарча вахарца тарбе гIерташ. Iилма духьала бола цун чулоацам хувца а ца хувцаш мичча бесса а из наха лелабергIбола наькъаш лехаш ба уж.

Дынах тешаш нах хулга хьаллоаттаду арахьарча капиталистически дунено а. Буржуазена лов дынах юхедиса гIулакхаш советски нахах доахкаш хилар а уж цар лелаДар а. Радиохи пропаганда кхыча средстваехи пайда а эцаш цу даькъе болх беш я буржуази.

Юххера а, дуккагIча хьале моллагIча бахьанийца хинна а Iилма-атеистически пропаганда, культурно - хьехама болх ца беш йолча е бойя е во беча моттигашка дына гIулакхаш чIоагIлу. Из ховш болча церковникашеи сектанташеи шоай гIулакхаш доаржаду наха юкъе. Моттиг яьсса юсаргъяц оалаш да. КIезига - дукха а социалистически идеологе низ лаьгIбенначул тIехьагIа, буржуазни идеологи кот ца яьлча Iе оамал бац.

Наьха сакхетам лакх ца болийташ, цар политическии къахьегамеи хьинар ай ца долийташ дола керттера гIулакхаш дына гIулакхаш да. Уж гIулакхаш новкъа хул наха бокъонца дуне довзара, хулаш йолча событеи маIан довзара, цу событешта юкъе ше малагIа моттиг лаца езаш ва хара. Цудухьа хадданза, тIагIертта къовсам лоаттабе беза дынах юхедисача гIулакхашта духьала. Халкъо кхоачашдеш долча гIулакхашца тешача наьха уйла хилийтац дыно, яьссача уйлашка дерзаду цар хьаькъал. Бакъ долча хIамашцара хийрабоах дыно нах, цхьакkха дикача хIаманца дакъа хилийтац.

Ала тарлу: дынах тешаш бола вай мехкара нах предприятешка а колхозашка а шоай ларттIа болх беш ма боахкий, аьнна. Бакъда из, дынах тешаш бола вай мехкара нах, тешаш боацарий моастагIий а боацаш, доттагIий ба. Тешаш бараш а тешаш боацараш а цхьана коммунизм хьалъеш боахк. «Оаха-м, — яьхад Н. С. Хрущевс, — дынах тешилга магийта ца Iеш, цу наьха сий а ду». Политически гIулакхашка дилача дынах тешаш бараш а боацараш а цхьаьн советски наькъа тIа латт вай мехка.

Дуне довзара гIулакхашка а идеологе гIулакхашка а диллача, дынах тешаш барашеи боацарешеи лаьца наькъаш тайп-тайпара, вIаший духьала да. Дынах тешаш барашта хет хьа мел хиннача хIамал хьалхагIа хьахиннар «даьла» ва аьнна, даьлагара кхел йоацаш сага хIама хила йиш яц аьнна, цудухьа цунна ламазаш де деза, тоам бар де деза, дала аьннар кхоачашде деза, йоах цар. Дынах тешаш боацачар кхыча тайпара йоах, вайна тIехь кхы дунен тIа хIама а дац, хIара саго ший керта доал ше а ду, хIаьта дуне — ший къаьсттача законашца дегIаухаша массаза йолаш хьайоагIаш йола матери а я.

Бакъда, хIанз-м кIезига хургба вай мехка, дыно дувцачох бокъонца тешаш а, библе тIеи евангеле тIеи дувцар бакъдаь хьаэцаш а, бокъонца дыно яххача тайпара ший никъ дIахьош а бола нах. Нагахьа санна цу наха шоай никъ жиназои дынои хьеххача тайпара дIахьоре, кхетам боацача наха тара хургдар цар гIулакхаш. Масала, дукха ха йоаццаш Калинин яхача городе цхьан фанатика къамаргаш а Iайда ший воI вийнав. Библе тIа дувццача тайпара, патриарха ИбраъхIам-пайхамара ший воIа ИсмаIалийна гIурбанна урс хьакха гIийртача тайпара, цун са далла дIадала лаьрхIадар аз, яхаш дувц цо из. Цу дог доацаш даьча къизача гIулакхо дынах тешаш боаца нах эгIазбига ца Iеш, тешараш а эгIазбигар. Къаьстта отта а даь, суде дувца дезаш хилар из дош.

XIанз укх сахьате дынах тешаш бола нах хьалха хиннначарна вIаллатара а бац. Социализма замо, Iилмаи технически прогрессо дынах тешаш барий хьаькъалаши оамалаши хувцар бахьан долаш, дынах тешаш бола IаIаьмате дукха нах, дына гIулакхаш шоаш леладешшехьа а, газеташ дешаш ба, театре ух, Iилмаш Iомадеш ба, цамогаш хилча лорашка болх.

Дына идеологи сихагIа йохаргIола никъ лаца безаш я атеистически пропаганда.

Цунах дийзза белгал ца дича даргдац наха юкъе хьехама болх бе декхарийла йолча цхьайолча партийнии, профсоюзнии, комсомольскии организацеша наьха кхетам чу дынах юхедисача гIулакхашта духьала хадданза къовсам лоаттабе безаш хилара бизза лоархIам ца белга. Цхьайолча хана цу организацеша могийт советски наьха уйлаш телхаеш а цар сий доадеш а дола доаца хIамаши харц хабараши доаржадар.

Iилма-атеистически пропаганда иштта лелаяр овлангара денз духьала да Коммунистически парте программа. Вай парте массаза а лархIа а лаьрхIад хIанз лархIа а лоархI Iилма дегIадоаладара масса тайпара новкъостал динза дарг ца хилар а социальнии, Iилмаи, техническии прогресса никъ бехкаш долча гIулакхашта духьала къовсам лоаттабанза барг ца хилар а. Парте массаза а Iилмаца дуне довзаргдолча уйланца хьалкхе а баьб хьалкхе а бу советски нах, дына идеологена духьала идейни къовсам лоаттабу, Iилма духьалара а реакционни а идеологи из хиларах тарра.

Укх тIеххьарча хана кIезиг-дукха тоаеннай Iилма-атеистически пропаганда. Iилма-атеистически темаех лаьца яздаь литература да книжкай тикашкеи библиотекашкеи, каст-каста ешаш лекцеш я. Цхьабакъда, дынах юхедиса гIулакхаш дIадахар духьа лоаттабеш бола къовсам хIанз а бокъонца баьржабац, вахаро тIадожадеча декхараша а из къовсам лоаттабара вайцига йолча торонаша а яххача тайпара лелабеш бац. Идейно-Iилма чулоацам эсала болаш я дукkха лекцеш. Кхахьегамхой коммунистически уйланца хьалкхебара дола керттера декхараш чулоацаш а, наха хьашт хургдолаш а, наха атта кхетабергболча меттала яздаь а дац дукkха брошюраш. Культурно-просветительни организацеши учрежденеши а яц из болх тIагIертта дIахьош а шийггара хьа а лаьца из тоабергбола гIулакх деш а. Къаьстта белгалде дезаш да, тIехьа тIаккхувш йолча тIехьен лард йоллаш а цун сакхетам чIоагIбеш а йолча школашкеи вузашкеи из болх во латташ хилар.

Дына духьалара пропаганда кхы а чIоагIагIа лакхъе еза хIанз.

Цу хьалашка боккха лоархIам болаш да 1959 шера сентябрь бетта денз хьалашка боккха лоархIам болаш да 1959 шера сентябрь бетта денз Iилмаи кхетамаш доаржадеш йолча Ерригсоюзни обществос арадоахаргдола «Iилмеи дын» яха журнал арадувлар. Доккхий декхараш кхоачашде дезаш да журнал: цхьан оагIорахьара, вай пропагандисташ-лекторашш, докладчикаш, беседчикаш Iилма-атеистически балха говзалашца, методанца, опытаца кийчбелга ,цу тайпара советски интеллигенцех бола нах — Iилма болхлой, хьехархой, лораш, агрономаш, инженерашш, техникаш иштта кхыбараш дуккагIа юкъеозарца атеистически кадраш алсамъяхара новкъостал а деш. ШоллагIчахьара дале, журнал дешаш болча дуккхача наха, къаьстта даьлах тешаш болча наха, тайп-тайпара материалаш теларца хьехам а луш, Лен ина яьккхача тайпара, Iилмацарча хIамаех уж тешабара а атеисташ хила царна новкъостал дара а «иштта а вешта а» уж кхетабе беза.

Вай социалистически обществе ерригa торонаш йолаш я дынах юхедисараш наьха кхетам чура дIадахара. Цу торонех шерра пайда эца ха деза, Iилма-атеистически пропаганда шерагIа йоаржае а цунна нах дуккагIа юкъеоза а беза.

Ф. ОЛЕЩУК,
«Iилмеи дын» яхача журнала редактора заместитель.

Школа вахарцара бувзам чIоагIбарахи халкъа образоване система Нохч-ГIалгIай АССР-е дIахо дегIайоалаярахи

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета соцам

Дерригача халкъо чIоаггIа къоабалъяь тIаийцача ССКП XXI-гIча съезда исторически решенешеи, ССКП ЦК июньски Пленума Кхайкаралои, соцамои керда политически а къахьегама а хьинар айдир городашкарчеи юрташкарчеи къахьегамхой. ТIехь-тIехьа шерагIа боаржабу цар йоккха ворхI шера план ханал хьалха кхоачашъяр духьа лоаттабу къовсам.

Вай мехка коммунизм хьалъяра декхараш толаме кхоачашдарна Iалаьмате боккха лоархIам болаш я школа вахарцара бувзам чIоагIбе а СССР-е халкъа образоване система дIахо дегIайоалае а аьнна парте Центральни Комитетои Советски правительствоси оттаяь программа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето белгалду, Коммунистически партеи Советски правительствои хадданза йоаккхо яр а сийлахь-доккхача эрсий халкъо вошал тIехь новкъостал дар а бахьан долаш. Нохч-ГIалгIай республико социалистически промышленностьи, юрта боахами, просвещении, Iилмеи, культуреи дегIайоалаеш доккхий толамаш даьха хилар.

Декхар даь тIадожадаь массане а ворхI шера дешилга чакхдаькхал республике, дикка дегIаенай юкъара юкъереи юкъера профессионально-техническии, специальнии, лакхехьареи образовани, къаман интеллигенцех йола кадраш хьалхиннай.

Ленински къамий политика принципаш ССКП Центральни Комитето хадданза кхоачашъяр бахьан долаш Нохч-ГIалгIай Республикерча школашка, вокх къамий республикашка а санна, дешархошта наьна мотти наьна меттала литературеи хьехаш да лохчийи гIалгIайи къамаш эрсийи дунени культура, Iилма, искусством йIаьхийча ганзах кхедеш латт.

Нохч-ГIалгIай АССР-е Советски Iаьдала карагIдаьннача доккхийча толамех толам ба лоаман кхалсаг лоала кIалхарьяккхар. Шерра хьабийла ба цунна сердалонга. Iилмага, культурага бода никъ. МаIача наха нийсса бокъонаш яьннай цунна, юкъарча вахареи коммунизм хьалъечеи чIоаггIа дакъалоац цо.

ХIанз, мохк шерра коммунизм хьалъе болабеннача хана, боккха лоархIам болаш да духовни рузкъаши, цIена моральни гIулакхаши, физически унахцIена хилари шоай дегIах доахкаш хургболаш къахьегамхой коммунистически кхетамца хьалкхебара дешаш. Цу тайпара хургйолаш кийчъю ший школа социалистически паччахьалкхено, халкъа тIулакх дарна, къахьегамхошта эшаш бола кхетам балара, халкъа таланташ дегIайоалае новкъостал дара из тIа а ерзаеш.

Школа эргаяккха аьнна Коммунистически партеи Советски правительствоси кийчъяьча программа йиш хулийт дешархошта дешар хьехарцеи уж хьалкхебарцеи хIанз а долаш дола кхоачам боацараш дIадаха, советски халкъо беча берригача балха юкъе школа лоархIам лакхбе.

Школах долча Закона тIа яккача тайпара, хIанз вай школа керттера декхараш да шоай вахар шоаш дIахьоргдолаш, общественна пайдана долча тайпара къахьегаргдолаш кагирхой кийчбар, юкъарча политическии специальнии образоване боарам дIахо йодача хана лакхбар, масса оагIорахьара дийша, Iилмай лардаш дика йовзаш бола нах кийчбар, къахьегама а социалистически обществон принципай а чIоаггIа сий дергдолаш а уж дукха езаргйолаш а йолча уйланца, коммунизма идеяй уйланца кагирхой хьалкхебар.

Кагирхой профессионально-технически образоване керттера декхар да, халкъа боахама массадолча доакъошта культурнии технически дешар дика ховши бола квалифицированни болхлойи юрта боахамера къахьегамхойи планах а дика вIаштIехьдаькхха а кийчбелга, дешархой коммунистически уйланца, идея чIоагIа йолаш хьалкхебелга, деша багIа кагирхой къахьегама коммунистически хьисапе сий дергдолаш хьалкхебелга.

Школа вахарцара бувзам чIоагIбареи дешархой къахьегамца хьалкхебелга тоадареи декхараш толаме кхоачашдара боккха лоархIам болаш хургба «1959—1965 шерашка школаш-интернаташ дегIайоалаяра хьакъехьа», «Юкъара образовани луш йолча школашка, школашка-интернаташка, цетдомашка, профессионально-технически училищашка, суворовски училищашка, юкъерчеи лакхехьарчеи дешара заведенешка дешархошта шоаш шоашта гIулакх делга шердара хьакъехьа», «Деша даха ха кхачанза долча берий учрежденеш дIахо йодача хана а дегIайоалаяра а деша даха ха кхачанза дола бераш хьалкхеделгеи царна медицински гIулакх делгеи тоадара а хьакъехьа» ССКП ЦК-аи СССР Министрий Советои даь соцамаш кхоачашдеш моттигерча къахьегамхой депутатий исполкомаша, халкъа образованеи унахцIено лоараяреи органаша, школаи кулгалхошеи хьехархошеи беш бола болх.

Халкъа образоване система эргаяккхарои школа вахарцара бувзам чIоагIбарои дикагIа йиш хулийтарья, кагирхой дикагIа хьалкхебеи царна дешар хьехеи, халкъа боахама дерригача доакъошта. Iилманна, культуранна йоккхий говзалаш йола кадраш кийчъяра гIулакх хоалам-боллаш тоаделга Iалашдергда.

«РСФСР-е школа вахарцара бувзам чIоагIбареи халкъа образоване система дIахо йодача хана а дегIайоалаяреи хьакъехьара» РСФСР Лакхехьарча Совета Законага хьежжа а из кхоачашдара а Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето соцам бу:

Юкъерча школа хьакъехьа

1. Нохч-ГIалгIай АССР-е массайолча моттигашка 7 шерагара денз 15—16 шерга кхаччалца ха яьнна долча берригача бераша бархI шера йола массане юкъара дешара образовани йоаккхилга декхар а даь тIадожадолда. БархI шера дола массане юкъара дешар массанахьа а чакхдоаккхилга республикерча бахача наьха экономикеи культуреи дIахо йодача хана а дегIаяр, из толаме кхоачашдарах тийша дола керттера паччахьалкхе декхар лоархIалда.

БархI шера йолча школашкара дешара-кхетама болх Iилмай лардаш Iомаелгеи политически дешар хьехилгеи къахьегамца хьалкхебелгеи дешархой, цар ханашка хьежжа буларгболаш болча обществонна пайданеча балха шерра юкъеозарца а вIаши тар а деш, дIаоттабаь хила беза.

Декхар а даь тIадожадаь ворхI шера дешар хьехаш йола школаш бархI шера дешар долаш елга 1959—1960 дешара шера денз дIадоладе а 1962—63 дешара шера чакхдаккха а деза. Нах бахача кагийча юрташка I—IV класс йола юхьланцара школаш ютийла, уж йистеяьха даьннаучул тIехьагIа гартагIарча школан V классе бераш деша похийтаргдолаш.

2. Декхар а даь массане бархI шера цешилга чакхдаккхарах бола бехктоккхам тIабул Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, районни, городской, поселкови, юртий къахьегамхой депутатий Советашта.

Массане юкъара декхар дола бархI шера дешар чакхдаккхара:

а) нагахьа санна эше, школашта кхаь километрал гаьнагIа бахача дешархошта интернаташ яхка е уж хан-ханнахьа школашка дIакхувлилга а юха цIакхувлилга а вIаштIехьдаккха;

б) массазарчул дукхагIа дийнахьа хьехаш йола школаши группаши дукхагIа хилийта;

в) торо йоацаш болча дешархошта материальни новкъостал дара школашка всеобуча фонд вIашагIйоллийла бюджетерча ахчах а колхозашкара, профсоюзнии кооперативнии организацешкара хьожадаьча ахчах а; школа Iалашъярга дIадахийтача ахчах цхьан процентал кIезигагIа доацаш ахча хьежадолда бюджета ахчацара всеобуча фонда чу.

3. Берий даьша е цар когаметта болча наха бераш деша ца ухийташ хуле, царна административни бехктоккхам болба Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета соцам тIа оттадаьча тайпара.

Деша даха ха йолча берий ший ханнахьа а нийса а учет яра декхар тIадуллалда Нохч-ГIалгIай АССР-ерча городской, районни, поселкови, юртий къахьегамхой депутатий Советий исполнительни комитеташта. ЦСУ органаш декхарийла я городашкеи районашкеи берий учет еча дикка дакъа лаца.

4. БархI шера йола школа йистеяьккха баьннача дешархошта РСФСР просвещене Министерствос оттадаьча хьиспера удостоверени лу; из школа йистеяьккха баьннарий бокъо я профессионально-технически училищешка а юкъерча юкъарча образованеи специальни дешареи заведенешка а деша баха.

5. 15—16 шу даьлча денз берригa кагирхой бархI шера йола школа йистеяьккха баьннаучул тIехьагIа шоашта дулургдолча общества пайдана долча балхаш тIа болхаш хилар а-укх лохехьарча тайпаех йолча дешара заведенешкарча производственни къахьегамца дешар дувза а дувзаш йизза юкъера образовани йистеяккха шерра торо хулийташ хилар а оттадолда:

а) бархI шера йола школа йистеяьккха баьнна а халкъа боахама отраслеех цхьан отрасле болх беш а болча наха кхаь шера дешаш йолча сайранарча (сменни) юкъерча юкъара образовани луш йолча школашка юкъера образовани а эц балха говзал лакх а ю. ВорхI шера образовани йоацаш болча кагирхошта цу школашка цхьа ха яллалца кхоалагIча классагара денз хьайола еррига классаш хила йиш я.

Ше къаьстта йола сайранара (сменни) юкъера юкъара образовани луш йола школа йиллара кхоачам хиллал деша баха нах боацаш хуле, болх беш болча кагирхошта дешар хьехара юкъерча юкъара образовани къахьегама политехнически школашка производство а Iомаеш, къаьстта классаш йохкийла;

б) бархI шера йола школа йистеяьккха баьннача наха 3 шера чухь юкъера образовани йоаккхаши халкъа боахама е культура цхьан даьхъе болх бергболаш профессиональни кийчо еши йолча производственни дешар Iомадеча юкъерча юкъара образоване къахьегама политехнически школашка; юкъера школаш яхка мегаргъя бархI шера йолча школашца йоацаш шоаш къаьстта а царца цхьана а;

в) бархI шера йола школа йистеяьккха баьннача наха юкъара юкъереи специальни юкъереи образовани йоаккхаш йолча техникумашкеи кхыча юкъерча специальни дешара заведенешкеи.

6. Обществан сий лакхдар а бераш хьалкхедара дезалашта новкъостал дар а, хьалкхувш йола тIехье къахьегама хьалкхеяра а, масса оагIорахьара дегIайоаляра а дукхагIа гIойле хургйола хьалаш оттадар а духьа школаш-интернаташ мамогга дукхагIа шерье. Производственни дешар а долаш, бархI шера е юкъера юкъарча образоване къахьегама политехнически школай тайпара хургйолаш вIашагIйохк школаш-интернаташ. Школашка-интернаташка хьалкхебаь нах семилетка чакхйоаллаш (1965 шера) 1350 сагагара 17250 сагага а кхоачаболба, хIаьта школаш шоаш 7-гара 57-га а кхоачайойла.

7. ДегIа а хьаькъала а айпеи сакхатеи долча берашта йола къаьстта школаш оттадаьча тайпашка хьежжа йохк, цига деша багIа бераш дегIадахкара башхалоний лоархIам а беш.

8. Нохч-ГIалгIай АССР школашка дешархошта дешар шоай наьна меттала хьехилга оттадолда. Берий даьшта-ноаношта бокъо лойла шоай бераш малагIча меттала хьехача школашка деша ховшадергда кхоастаде.

9. Данза даргдоацаш лоархIалда школера дешархой кхетамца хьалкхебара болх цIенхаштта тоабанза барг ца хилар, школа дешар Iомадарца, къахьегамца, къахьегача нахца безам болийтаргболаш, дешархошта коммунистически хьисапе дуне довзилга Iалашдергдолаш, Коммунистически партена, социалистически Даьхена боарам боацаш мутIахьа хилара уйланца, пролетарски интернационализмаи советски патриотизмаи уйланца уж хьалкхебергболаш.

Хьехархой, даьй-ноанойи, общественни организацей керттера декхар лоархIалда дешархой школе, дезалашта юкъе, улица тIа, общественни моттигашка ахь-ездел леладе Iомабара болх дIахо а тоабелга. Из декхар кхоачшдара тоабе беза наха юкъера педагогически пропаганда лелаяра болх, бераш хьалкхедарах бола дай-ноанойи, берригача кхийна.

в) торо йоацаш болча дешархошта материальни новкъостал дара школашка всеобуча фонд вIашагIйоллийла бюджетерча ахчах а колхозашкара, профсоюзнии кооперативнии организацешкара хьожадаьча ахчах а; школа Iалашъярга дIадахийтача ахчах цхьан процентал кIезигагIа доацаш ахча хьежадолда бюджета ахчацара всеобуча фонда чу.

3. Берий даьша е цар когаметта болча наха бераш деша ца ухийташ хуле, царна административни бехктоккхам болба Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета соцам тIа оттадаьча тайпара.

Деша даха ха йолча берий ший ханнахьа а нийса а учет яра декхар тIадуллалда Нохч-ГIалгIай АССР-ерча городской, районни, поселкови, юртий къахьегамхой депутатий Советий исполнительни комитеташта. ЦСУ органаш декхарийла я городашкеи районашкеи берий учет еча дикка дакъа лаца.

4. БархI шера йола школа йистеяьккха баьннача дешархошта РСФСР просвещене Министерствос оттадаьча хьиспера удостоверени лу; из школа йистеяьккха баьннарий бокъо я профессионально-технически училищешка а юкъерча юкъарча образованеи специальни дешареи заведенешка а деша баха.

5. 15—16 шу даьлча денз берригa кагирхой бархI шера йола школа йистеяьккха баьннаучул тIехьагIа шоашта дулургдолча общества пайдана долча балхаш тIа болхаш хилар а-укх лохехьарча тайпаех йолча дешара заведенешкарча производственни къахьегамца дешар дувза а дувзаш йизза юкъера образовани йистеяккха шерра торо хулийташ хилар а оттадолда:

а) бархI шера йола школа йистеяьккха баьнна а халкъа боахама отраслеех цхьан отрасле болх беш а болча наха кхаь шера дешаш йолча сайранарча (сменни) юкъерча юкъара образовани луш йолча школашка юкъера образовани а эц балха говзал лакх а ю. ВорхI шера образовани йоацаш болча кагирхошта цу школашка цхьа ха яллалца кхоалагIча классагара денз хьайола еррига классаш хила йиш я.

Ше къаьстта йола сайранара (сменни) юкъера юкъара образовани луш йола школа йиллара кхоачам хиллал деша баха нах боацаш хуле, болх беш болча кагирхошта дешар хьехара юкъерча юкъара образовани къахьегама политехнически школашка производство а Iомаеш, къаьстта классаш йохкийла;

б) бархI шера йола школа йистеяьккха баьннача наха 3 шера чухь юкъера образовани йоаккхаши халкъа боахама е культура цхьан даьхъе болх бергболаш профессиональни кийчо еши йолча производственни дешар Iомадеча юкъерча юкъара образоване къахьегама политехнически школашка; юкъера школаш яхка мегаргъя бархI шера йолча школашца йоацаш шоаш къаьстта а царца цхьана а;

в) бархI шера йола школа йистеяьккха баьннача наха юкъара юкъереи специальни юкъереи образовани йоаккхаш йолча техникумашкеи кхыча юкъерча специальни дешара заведенешкеи.

6. Обществан сий лакхдар а бераш хьалкхедара дезалашта новкъостал дар а, хьалкхувш йола тIехье къахьегама хьалкхеяра а, масса оагIорахьара дегIайоаляра а дукхагIа гIойле хургйола хьалаш оттадар а духьа школаш-интернаташ мамогга дукхагIа шерье. Производственни дешар а долаш, бархI шера е юкъера юкъарча образоване къахьегама политехнически школай тайпара хургйолаш вIашагIйохк школаш-интернаташ. Школашка-интернаташка хьалкхебаь нах семилетка чакхйоаллаш (1965 шера) 1350 сагагара 17250 сагага а кхоачаболба, хIаьта школаш шоаш 7-гара 57-га а кхоачайойла.

7. ДегIа а хьаькъала а айпеи сакхатеи долча берашта йола къаьстта школаш оттадаьча тайпашка хьежжа йохк, цига деша багIа бераш дегIадахкара башхалоний лоархIам а беш.

8. Нохч-ГIалгIай АССР школашка дешархошта дешар шоай наьна меттала хьехилга оттадолда. Берий даьшта-ноаношта бокъо лойла шоай бераш малагIча меттала хьехача школашка деша ховшадергда кхоастаде.

9. Данза даргдоацаш лоархIалда школера дешархой кхетамца хьалкхебара болх цIенхаштта тоабанза барг ца хилар, школа дешар Iомадарца, къахьегамца, къахьегача нахца безам болийтаргболаш, дешархошта коммунистически хьисапе дуне довзилга Iалашдергдолаш, Коммунистически партена, социалистически Даьхена боарам боацаш мутIахьа хилара уйланца, пролетарски интернационализмаи советски патриотизмаи уйланца уж хьалкхебергболаш.

Хьехархой, даьй-ноанойи, общественни организацей керттера декхар лоархIалда дешархой школе, дезалашта юкъе, улица тIа, общественни моттигашка ахь-ездел леладе Iомабара болх дIахо а тоабелга. Из декхар кхоачшдара тоабе беза наха юкъера педагогически пропаганда лелаяра болх, бераш хьалкхедарах бола дай-ноанойи, берригача кхийна.

Шин шерал совгIа ха я йиялагIча строительни училище дешаш вола Селин Виктор республикански радиоклубе коротковолновикий секце Iомалуш вола. Радиоклубе ше коротковолновикала Iомавала волавелча денз бIаьш болча Советски Союзерчеи доазол дехьарчеи коротковолновикашца радиоца бувзам оттабаьб цо, хIаьта разряд а йолаш радиолюбитель а хиннав цунах.

Сурта тIа: «УА6КПА» яхача коллективни радиостанцера Одессерча радиолюбителаца бувзам оттабеш воал Селин Виктор.

Профессиональни-технически образованех

18. Нохч-ГIалгIай АССР-а территоре тIа йола ремесленнии, машиннаькъеи, строительнии, техническии училищаш, къахьегама резервай юрта боахама механизаце училища, кхачан товарий Министерства ФЗУ школа, автомобильни транспорта Министерства автошкола, торговле Министерства торгово-кулинарни школа, машиннаькъа транспорта профтехшкола эргайоахийла профессии чоалхане хиларга хьежжа царех дийнахьеи сайринареи цхьан шерагара денз кхаь шерага кхаччалца деша городашкара профессионально-технически училищаши 1—2 шера деша юртара профессионально-технически училищаши еш.

Йолаш йолча профессиональни дешара заведенеех городашкареи юрташкареи профессионально-технически училищаш елга 1959 шера дIа а доладаь 1963 шера йистедоаккхалда.

19. Республике керда хьалъеча промышленни предприятештеи комсий бешамаш дегIайоалаярои эша говзал йоалла 20 эзар болхло къахьегама резервай профессионально-технически училищешка гIолла 1959—1965 шерашка кийчве оттаяь план могайойла.

1959—1965 шерашка республике къахьегама резервай системах йола 12 керда профтехучилище хьаелларгйолаш оттадолда, хIара училище 400 моттиг а йолаш.

Цунца дувзаденна керда профтехучилищеш хьал а йойла, хьа а еллийла керда заводаш ехкача, гIишлош хьалъеча, комсий совхозашка.

20. Къахьегама резервай Республикански управлененна тIадуллалда къахьегама резервай дешара заведенешка тайп-тайпара йола керда формаш юкъйойалаярца производственни болхлой говзал лакхъяр (боахама ведомствай чотах а деша багIарий чотах а йола говзал йоалла болхлой кийчбеш йола дийнахьареи сайрийнареи группаш, болх беш йолча кадрай говзал лакхъеш йола профтехучилищешкара сменни группаш, кхыяраш).

21. Промышленносте, коммунальни боахаме, торговле, связе, вахара гIулакхха предприятешка йоаггIаш йола балха говзал Iомае къонача кхалнаьха йиш хилийта лерхIаш Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совета, совнархоза, къахьегама резервай Республикански управлененна тIадуллалда къонача кхалнаха хила йоагIача профессех болх бергбола говзал йоалла болхлой оттаяьча планах доккхагIа дакъа стационарни дешара заведенешка Iомабелга, цу профессешка деша хьайийбеча кагирхоех дукхха дукхагIа бараш мехкарий а хургболаш.

22. Къахьегама резервай училищешка производственни дешара гIулакх дикагIа лакхде лерхIаш цаIшиъ говзал йола болхлой кийчбергболаш хIара дешара заведенена специализаци йийча бакъахьа лоархIалда, из гIулакх дар духьа халкъа боахама Советаи къахьегама резервай Управленеи тIадуллалда говзал йола болхлой кийчбеча училищешта специализаци ергйола гIулакхаш оттаде а уж чакхдаха а.

23. Къахьегама резервай дешара заведенеш кара йолча халкъа боахама Совета, Министерствашта, ведомствашта тIадуллалда цу заведенешка производственни дешара мастерал болх бергболаш специальни технически образовани йола, йоккха говзал йоалла болхлой хьожабар.

24. Йоахаш - йоахаш профессионально - технически училищеш шоаш хьадеча хIамах яхаргйолча яха лерхIаш Нохч-ГIалгIай Министрий Советаи къахьегама резервай Республикански управлененеи тIадуллалда училищешта производственни заказаш телара, оттаяьча порядках дешара боахама эша лаьтташ юрта профессионально-технически училищашта далара наькъяца мастерскойи дешара боахамийи производственни балхах боала пайда шербеши лакхбеши дола гIулакхаш оттаде а йоагI-йоагIача аргIан уж чакхдаха а, хIаьта иштта деша багIача наха ю расходаш кIезигергйола гIулакхаш чакхдаха а, къаьстта шоашта шоаш гIулакх делга деша багIача кагирхошта шерра юкъе а доаладеш.

Профессионально - технически училищешка колхозера кагирхой Iомабара эша средстваш къоастаяра дешашка хьожилга могадолда колхозашта.

25. Нохч-ГIалгIай Министрий Совета тIадуллалда профессешта Iомавара а юкъарча дешара бархI шера школа, профессионально-технически училищеш, производственни говзал а Iомаеш деша юкъера школа йистеяьккха кагирхой балха дIанийбара а шера йоагIа планаш оттаелга, предприятешка кагирхой балха дIаийбе моттиг а чIоагIъеш, къахьегами кхерамах лоравалара техникеи цIенхаштта лора а еш.

Просвещене Министерства школаш йистейоахача кагирхошта балха отта йита моттигаш дIа-юха нийсойла просвещене школай органашка гIолла, хIаьта къахьегама резервай профтехучилищешка дийша баьннаранта — говзал йола болхлой кийчбе къахьегама резервай Управлене предприятешцеи ведомствашцеи яьча договорашка хьежжа къахьегама резервай Управлене гIолла.

26. «Школа вахарцара бувзам чIоагIбарахи» «РСФСР-е халкъа дешара система дIахо а дегIайоалаярахи» долча РСФСР-а Лакхехьарча Совета закона 22 статья кхоачашъеш: Министерствашта, ведомствашта, халкъа боахама Совета, предприятей, совхозий, учрежденей, организацей хьалхле лелаераша городереи юртареи профессионально - технически училищеш хIанзарча производственни оборудованеца материалашца, инструменташца Iалашъе еза, дешархошта практика чакхъяккха производстве балха моттигаш нийсъе еза. хIаьта иштта дешара процесс толамца чакхъяккха а кагирхоша а кагирхоша керда техника, дикагIа йола технологи, къахьегама йоккха овсарле йола гIулакхаш Iомаде а эша хьалаш хилийта деза.

27. Предприятей, строительствай, транспорта хьалхле лелаераша юкъарло йоацаш производстве Iомабеча къонача болхлошта Iомаяйта еза къаьстта, бригаде, курсе волаш саг Iомавеш 6 беттал дукхагIа ха ца еза хIара профессена цаIаш йолча дешара программашца Iомаю чоалхане йоаца профессеш.

Юкъерча специальни дешарах

28. Юкъерча специальни дешара заведенешка специалисташ кийчбу бархI шерарча дешара школай ларда тIа, хIаьта цхьайола гавзалаш Iомаю дизза долча юкъерча дешара ларда тIа. Цу дешара заведенешка Iомабу промышленносте, юрта боахама, хIаьта иштта просвещене, культура, унахцIено лораяра учрежденешта эша юкъера специальни дешар ховш бола специалисташ.

29. Юкъерча специальни дешара заведенешка нах Iомаболба: производстве болх бешшехьа а, сарахьа е заочни деша а дешаш; производстве болх а ца беш, дешара заведенешкара теоретически занятеш халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошка практически болх Iомабарца дIа а кхухьаш; дешара тайп-тайпарча ханашка хьежжа производстве болх беш а болх ца беш а.

Цу цIераш яьхача дешара заведенеша дешархошта лу юкъерча дешара школера юкъара дешар лушшехьа а, говзал Iомаяра эша теоретическии практическии кхетам а. Говзал Iомаеча дешара заведенега хьежжа дешархоша балха профессех цхьанне разряд а луш, говзал Iомае еза.

30. Юкъера дешар эргадаккха деза кхаь-пхе шера, 1959—1960 шерашка дIа а доладеш, къамий эргалонийи республика халкъа боахама дерригача доакъошка тIа-тIа а дукхагIа эшача специалистийи доархIам а беш, халкъа дешара, Iилма культура, арахеца специалисташ эшарга хьежжа хIара шера дукхагIа ара а хецаш.

31. Нохч-ГIалгIай АССР-е школа бувзам вахарца чIоагIбарахи халкъа дешара система дIахо а дегIоалаярахи дола закон кхоачашдарца, юкъарча дешара школаш дешара—гойтара пособешца а оборудованеца а Iалашъярца дувзаденна дола Госплани просвещене Министерствоси оттадаь а Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совето чIоагIдаь а гIулакхаш могадолда.

* * *

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совето тIахьех республика советски, общественни организацеш, Советий депутаташ, берригa къахьегамхой халкъа дешара система эргаяккха Коммунистически партеи Советски правительствоси оттадаь дерригача халкъа декхар кхоачашдеча дика дакъа лаца, хIама ховш бола, къахьегам беза, масса оагIорахьара дегIабаьхка, бIубенна коммунистически общество хьалъеш бола нах кхебара шоай низ а шоашта ховр а дIадала.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. КОМАРОВ.

М. Ю. Лермонтова хетаяь сайре

Укх деношка Ачхой-Мартановски районерча Валерик яхача юрта сийлахь-воккхача эрсий поэта Михаил Юревич Лермонтова хетаяь сайре хилар.

Из сайре дIаяхьа шоай дешараш болча хьоашалгIа бахабар Нохч-ГIалгIайчен писателаши поэташи А. Хамидов, Дж. Яндиев, Н. Музаев, М. Мамакаев.

Сайре хьайийллар Валерика юрта Совета председателе нов. Хасиевс. Къамаьл де хьалхара дош делар писателе А. Хамидова. Цо лоацца дийцар М. Ю. Лермонтова творчествох, Нохч-ГIалгIайчен юрташка из хиларах, цун йоазонех нохчийн гIалгIаий писателашеи поэташеи пайда эцаш хиларах. Лермонтовс язъяь дукха произведенеш нохчийн гIалгIайн метташка яьха, вай халкъо наьна меттала ешаш я.

Цул тIехьагIа цIи хезача гIалгIай поэта Яндиев Джамалдина Лермонтова хетаяь шийн стихаш а, иштта ше гIалгIай меттала яьха поэта произведенеш а йийшар.

М. Ю. Лермонтова хетаяь а ше нохчий меттала яьха цун стихаш а йийшар поэта Н. Музаевс а. Нохчий меттала шийн стихаш йийшар поэта М. Мамакаевс а.

Цига хиннача Лермонтовски совхоза 4-ча отделенерча къахьегамхоша чIоагIа уйла тIаяхийта безаме ладийгIар поэтий къамаьлашка а.

А. ПАЩЕНКО.

Вай хьаьший

Грозне хурдолча М. Н. Ермоловай цIерахча театра гастролашка.

28 июле Нохч-ГIалгIай АССР столице, Грозне, дIадолалургда М. Н. Ермоловай цIерахча Московски паччахьалкхен театра гастролаш.

Театро шийн беррига низ а говзал а ше долчча бесса вахар а, нах а, театральни искусства дикагIа йолча формаца произведенеш чулоацам а дIахьокхара тIадерзадаьд. Театро шийн керттера цекхар лерхI таханарча денах дола спектаклаш кхоллаш, коммунизм хьалъеш боахка вай зама нах дIахьокхар.

Вай хьаьшаша хьахьокхаргда 8 спектаклль. Уж я театро керда оттаяь Я. Липковича «Во оамал». С. Михалкова «Акха нах» яха пьесаш, зрителашта чIоагIа дукха езаш йола А. Глобас стихалца язъяь «Пушкин» яха пьеса — из пьеса сцена тIа яха 10-гIа шу да; туркий драматурга Назым Хикмета «Зоакх бола саг» яха пьеса, А. Н. Островске «ЭгIадаь ахча» яха комеди, О. Бальзака «Даь сесаг» яха драма, иштта кхыяраш.

Советски Мехка эггара хьалха халкъа артистка, аьнна, цIи тиллача сийлахь-йоккхача эрсий актриса М. Н. Ермоловай цIерагIа дола театр вайцига хьоашалгIа дар вай чIоагIа пIаддугаш гIулакх да.

Репортаж

ГРОЗНЕНСКИ КОНСЕРВНИ КОМБИНАТЕ

Укх тIеххьарча хана тIехьтIехьагIа дукхагIа машинаш ух Грозненски консервни комбината коа чу а юха ара а. Цар керда хьадаьнна баьцца даараш, сомаш — нохч-гIалгIай лаьтто луш дола беркат чуузв, заводо хьаяь продукци халкъаьга дIакхачийта юха араузв.

Завода коа дIачуваьлча эггара хьалха бIарг тIаотт вIашта а увттаяь латтача яьшкай аргIашта. Яьшкаш чу кабачкаш, нарсаш, гIамгIаш я. Цига хьатIа а ухаш иттех а кхы дукхагIа а яьшкаш тIа а ювтташ консервни цехе дIачуух зIамига мотовозаш.

— Укхазаре денз кийчъе йолаю оаш тикашкара ийю тайп-тайпара баьца даарий консерваш,—йоах цеха сменни инженера Критт Надежда Сергеевнас.

Тхона хьалхашка метрал лаккхагIа хургIолаш йоккха аьшка ванна латт. Цу чу йилачул тIехьагIа транспортера лентo воах цIагIа дIачухьу кабачкаш. Шорттига додача лента улув урсаш бе а доахкаш мугIара латташ пхи-ялх кхалсаг я. Цар кабачкаш хьал а ийеш цIен а еш, кортоши цIогамаши дIа а тедаш лента тIа юха тIаехк. Цигара 2—3 метр дIахо яьлча низкъала хий детташ душ я. Укхаза цIаькха а юл кабачкаш. TIаккха дукха гаьна ялалехьа саторезка яхача урсашта тIанийслу уж. Цигга сомагIеи диткъагIеи доацаш цхьатарра лачараш а даьхе ленташ тIа гIолла дIа а яхе цхьаяраш кхехкаш латта генарий даьтта чудолча яьш чу йолх, вожаш бийда йоллашехь банкаш чу йохк. Укх аьхки духхьашха консервированни кабачкаш арахеца йолаяьй заводо. Уж вай мехка цхьаькхха заводо хIанзалца арахецаш хиннаяц. Из совгIат деннад завода коллективо советски халкъа семилетка хьалхарча шера. Керда продукци хIанз Грозне а республика а тикашка дIакхаьа йолаяьй. Из продукци бийдача кабачкех ю. XIаьта вожаш яьш чу генарий даьттаца кхерза а кхерзе йиъсаьнача аьшка Iаькъаш чу а ехке готтача дIаьхача истола дехьа а сехьа а мугIарах багIача кхалнаха дIатIакхуьх. Цар банкаш чу дIанийс а йийя истола тIа гIолла дIадодача ленто дIахьу уж. Къаьстта дика а сиха а из болх беш белгалъяьннай Аносова Мария Павловна **(Лохера, аьрдехьара сурт).**

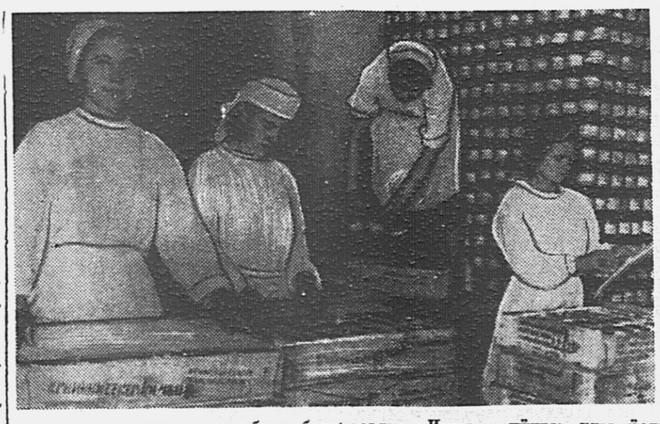

— Аз укх цехе болх бу а да 8 шу-м, хIаьта из-м, сол а хьалхагIа денз болх беш я укхаза, — йоах тхоца цехе тIолла лелача Надежда Сергеевнас. — Денна 170—180 процент норма кхоачашъелга цун закон да. Хьажал мишта лел цун кулгаш, — аьлар цо безаме цунна бIара а хьежа.

Цу кхалсага кулгашта бIарахьежача уйла йир аз: масса банка чакхъяьнна хургья цу кадайча кулгашка гIолла. Кулгаш меттел дерриг дегI а цу балхага даьннача Аносовас ше деча гIулакхха эшачул совгIа маьже ца хьоаеш сиха кабачкех хьал а юзаш банканна тIехьа банка дIайохийт. Цунна юхе латтача аьшка Iаькъа чу ахаш а дийнна личараш юхедус.

— Царех фу ду? — аьнна, оаха хаьттача, Надежда Сергеевнас ела а къежа аьлар:

— ДIакхувс ма мотталаш. Гой шоаннa дIа шерача турбах Іоарадувла худар, — аьнна кабачкаш кхоржача цеха пенагахьа кулг дIахьекхар цо. — Цох дIа а техе, икра ю.

Тхо из дувцаш латташехь Аносовас а цун новкъосташа а сиха хьал а юзаш банкаш дIаухийт. ДIахо хIаране шийга доагIар а деш латтача мехкаранa оттабаьча боарамах даьтта а томат а кхы йола чам тоабеш йола хIама а техе тIехьовл уж. Лента кхоачалуча метте царна сиха ногIараш тIа а дехкаш пресса дIакIалхьежаеш йоI латт. Из Шумилова Люда я. ЧIоагIа дика тешал ду цунна Надежда Сергеевнас. Людас массаза а цаI ах норма кхоачашъю. Пресса кIалхара дIаараювла банкаш хьал а ийеш кIал-тIа а йоахаш дехьарча цIагIа дIачуухийт бракера Кулькугова Валяс. Хьабе еллача хов цунна ногIар дика чIоагIденнадий а, увзорг нийса чудижадий а, кхы дар а.

Иштта 50 метр гаьна яьлча икра а, герга тийда а консервированни а чамболча даара банкаш хул кабачкех. Цу балха механизаце мел доккха дакъа лоац, болхлой къахьегам цо мел аттача боаких гургда юххьера денз волавенна цу ленташта улув гIолла чакхваьлча. Иштта кийчъю кхы йола баьца-даарий а сомий а продукци: баклажаний икра, фаршированни баклажанаши помидораши, сомий компот, консервированни нарсаш, томатни а ,гIамгIай а сок, томат-пюре, томат-паста, варени, джем, ишта кхыяраш. Іай дулхах а даа хIамаш ду заводо.

— XIаьта гIамгIаех оаха фу ду хьожий шо? — йоах тха фусам-наьнас Надежда Сергеевнас.

Къаьсттача цIагIа арара чуийца гIамгIай яьшкаш латт. Из сомий отделени я. Укхаза а хьалхагIа йоаккха ванна я. Цу чу гIамгIаш чуйохкаш волча Р. Х. Петросяна денна 160—170 процент норма кхоачашъю, ванна чу йола гIамгIаш ний чу гIолла дIадодача лента тIа а яьле цига болхлоша телхараш дIа а херже «гIажа кIамарг» яхача турба чу гIолла урагIа а яхе дробилка чу йолх. Укхаза аьта а аьте, генергаш дIа а къоастадийя, худар а хиле яь чу йолх. Из худар тховна кIал йоахкача турбаш чу гIолла кхыча цехе а дахе цига сок а, пюре а ду цох. Дика тешалду тхоцарча инженера дробилка тIа болх беча къонача болхлочоа Рашидов Руслана **(Лохера, аьттехьара сурт).**

— Болх бу дукха ха еце а, ше массанена а дукха везавалийтав Руслана, — йоах цо.

Варени еча цечхе эггара дикагIа йола 18 шера укхаза болх беш йола Г. Е. Безрукова йовзийтар тхона Надежда Сергеевнас. Безруковас 180 процентал кIезигагIа кхоачашъяц балха норма.

Дукха ха йоаццаш генаргаш дIакъоастадеш йола машин кхаьчай цехага. Цудухьа укх аьхки духхьашха эггара дикагIа йола боалий варени арахеца йолаеннай завод.

— Шо ца хьожаш цхьаькха отделени йисай, — аьлар инженера.

Цеха йисттерча цIагIа мугIарах латташ доккхий яьш а, тховна кIалгIолла лелаш лебедка а я. Лебедка хьал а ийеш дукхха а консервай банкаш яь чу Іочу увттаю. Цу чу стерилизаци ю продукцена. Цеха дикагIа вола стерилизатор ва Драков Николай.

— XIанз кхыча фусам-наьнага дIалургда аз шо, — аьлар тхога сменни инженера Н. С. Критта.

... Фабрикатни цех. Йоккхача складе банкаех етта лакха хоза колоннаш я. Из консервни цехо хьачуенна продукци я. Цхьан колонна юхха латача истола дехьеи сехьеи ши кхалсаг ягIа. Уж ба банкашта этикеткаш тIалетаеш бола Ткачева Марияи Борсян Раисеи. БIарг тIа ца отташ сиха лел цар кулгаш. Цудухьа сменни нормах 4600 банка йолча метте 7000 банка этикеткаш тIалетаю цар. Уж шиъ а царца болх беш йола колонщица Плотникова Лена а, банкаш хьатIакхухьаш йола Суханова Мария Павловна а коммунистически къахьегам бригада, аьнна цIи тиллийта къовсам лоаттабеш я. Цар йиъне шоай цехе деча дерригача балхий говзал я.

Цигара дIаарахьежача туш духьал нII а йолаш цхьаькха склад я. Цу чу а кийча продукци латт. Йиъ кхалсаг йоалл цига болх беш. Кхаьнне юкъе каьхаташ а дехкаш яьшкаш чура банкаш дIачIоагIъю, цхьанне колонна тIара хьа а ийеш банкаш яьшкаш чу Іочуувттаю. **(Лакхера сурт).**

— Уж а коммунистически къахьегама бригада хила къовсам лоаттабеш ба, — йоах цеха бригадира, хIанз начальник отпусках хиларах цун когаметта болх беш а йолча ткъаьх шера цу цехе болх беча Курносова Татьяна Михайловнас. — Уж ба Шеголева Надежда, Ганшина Лена, Быченко Раиса, Шанкова Александра.

Царна дIатIакхоаччаш тхона бIаргадайра яьшкаш тIа «Гаьнара Къилбаседе», аьнна яздаь ши дош. Семилетка хьалхарча шера арахийца продукци Грознен а республика а къахьегамхошта енна а ца Іеш Гаьнарча Къилбаседен къахьегамхошта а йохьийт Грозненски консервни комбинато.

Семилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяр духьа къовсам а лоаттабеш, 21 июле 7 бетта план кхоачаш а яь, планал совгIа цхьа миллион сома гаргга валови продукци еннай комбината коллективо.

А. БОКОВ,
И. Плиева сурташ.

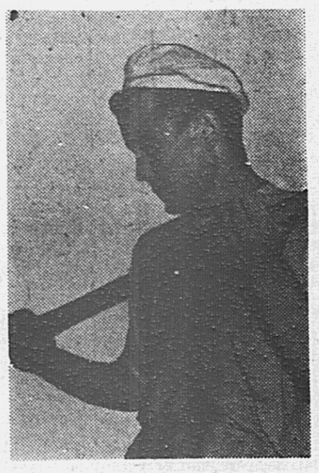

Йоацача клуба заведующи ва

Наьсар-Керте укх бIаьстан юхьье денз клуб яц помещени ца хилар бахьан долаш. Хьалха хиннар а яцар юрта бахача наьха дукха дог гIоздоаккхаш-м, хIана аьлча, Іай Іе йиш йоацаш шийлеи шийн ханнахьа киносеанс дола ца луши яр из.

Цун заведующеш а киномеханикаш а хиннараш, юрта бахача наьха цунах сакъердадалар кхераш санна, из гIулакх тессаь леладеш бар. Шоаш киносеанс доладолийтаргда аьннача хана из дола ца долийташ, билеташ дохкилга бокъонех ца леладеш, дараш а доацараш а цхьан бокъонах зале чухецаш бар. Оттаяьча ханал 1—2 сахьат хьалха а тIехьа а, пюашта дага дехкача хана доладалийта мегаш дар сеанс, тIахьожаш саг ца хиларах.

ЛерттIа из хьахьокха дезаш хинна киномеханик Газгиреев аттта гуш вацар, цунна кораваь помощник цу балхах лоадама кхеташ ца хиларах кино сурташ къаьгга доацаш, каст-кастта ленташ тедаш, сага безам тIа ца бодаш дар. Иштта цу деша йоакхо еш вар клуба заведующи хинна н. Беков а.

Из санна болча эсалча сакъердамах а хьеггача бисар укх шера, бIаьстан юхьье денз, Наьсар-Керте баха къахьегамхой. Цхьа заведующи мара хIама дац юртарча наха культура очагах дисар. Кино хилац, лекцеш ешац, концерт дац кхашка а юрта а.

Цхьабакъда, диццалийтадац районе культура отделе заведующи яха цIи ютилгеи, йоацача клуба заведующена Тутаевна бет-бетта паччахьалкхен ахчах 360 сом алаш ца телилгеи.

Районе культуран отделе, н. Берсановс уйла е-м езар баьча балхах мара паччахьалкхено алаш ца телилгеи, йоацача клуба заведующи ца хулилгеи.

Р. БУЛАТОВ.

„Боабашкий гIулакхех"

ЙIаьхий моттиг я Лакха-Новре. Боккха боахам ба «Надтеречный» яхача совхоза. Укхаза ка бола а технически а культураш, комсаш, сомий бешамаш я.

Бакъда, эггара дукхагIа укхаза лелае тоам болаш-м боабашкаш яр. Лакха-Новре яхача юрта йисте дукхха хий а чудолаш Іам ба. Массехк эзар боабашкаш лелае йиш я цу Іам тIа. Боабашкаш я-м я укхаза, бакъда уж лелаелга, теркам а беш совхоза дирекце вIаштIехьа ца даккхарах, во лел.

ВIалла йоахо яц совхоза дирекце боабашкий ферма тоаяра а.

Бийсан йоагаш лампаш ца хиларах, цогалашеи, эпашеи йоаю боабашкаш. Совхоза дирекции «Сельэлектрои» трансформатора гонахьа карт елга шоайла къувсаш ба, бакъда, проводашка гIолла хьайоагIаш токи сийрда йоккхаш фермеи-м яц.

XIанз совхоза доалахьа 900 боабашк я. КIал яха кхоале а йоацаш ара яда уж. Са дайнача хана Іам чура боабашкаш араяха езаш хилча, къамаргага кхаччалца хила чу а баьле арайоах уж кхалнаха.

Цу гIулакхо кхалнах ца могаш хулийт. Дукха ха йоаццаш больницера араяьннай дикагIа йола птичница Матагова Зина.

ЛерттIа, баккха беззач тайпара болх вIаштIехьбоаккхе миллионаш сомашка кхоачаш пайда лургба коа тIарча оалхазараша.

Коа тIара оалхазараш леладеча фермай болх махулла тоабе декхарийла я нов. Маринюка доал деш йола совхоза дирекци, юкъера кхоачамбоацараш дIа а даьха, болх беча наьха е еззача тайпара йоахо а еш.

А. КЛИМОВА,
ВЛКСМ Надтеречни райкома секретарь.

Сакъердаме чакхъяьлар кагирхой вечер

Шоаш балхара баьнначул тIехьагIа баьхка, дукха кагирхой а боккхий бараш а вIашагIкхийттабар Гудермесски районерча Суворов-Юртарча клубе дукха ха йоаццаш цхьан, хозача сайрана.

Укхаза хилар «Даха, болх бе, деша коммунистически хьисапе» яхача тема хетаяь кагирхой вечер.

Гулбеннарашта лакхе белгалъяькхача темах къамаьл дир «Дружба» яхача совхоза комсомольски организаце секретара нов. Бакалдина.

Боккхача теркамца къамаьлага ладувгIаш бар укхаза кагийча наьха сакъердамага хьажа а ладувгIа а баьхка боккхий нах а.

Къамаьлаш даьннначул тIехьагIа, нохчий а, эрсий а, кхыча къамий а кагирхой юкъе а болаш, ловзар дир клубе.

Н. ЗАЗДРАВНЫЙ.

ХРОНИКА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо хьачудаларах РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо чIоагIдаьд вай республикера цхьа йола министерстваши управленеши хувцилга. Моттигерча промышленноста Министерство топливни промышленноста Управленеи строительни материалий промышленноста Управленеи вIашагI а теха царех Нохч-ГIалгIай АССР моттигерча промышленноста Министерство яьй.

Коммунальни боахама Министерствои строительствои архитектурои гIулакхий Управленеи вIашагI а теха Нохч-ГIалгIай АССР коммунальни боахама Министерство яьй.

Ейгача промышленноста Министерство дIа а яьккха, цунах Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете чуйоагIаш йола ейгача промышленноста Управлени яьй.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ВIАШАГIКХИЙТТАЧА ШТАТЕХ ДОЛА БАКЪДАР

ЧIоагIа къонахчал долча, бакъдувча наьха цхьа группа я Нью-Йорке. «США-рча къахьегама дешай Іилма-тохкама ассоциаци» вIашагIтехай цу наха. XIара шин шера цкъа официальни стастико даьча лоархIамаш тIа оттдаь. «Хозне йоаца Америка» хьахьувкха «Къахьегамах долча бакъдарий книжка» арадоаккх цу ассоциацес. Дукха ха йоаццаш Нью-Йорке «Интернейшнл паблиширс» яхача издательствос арахийцад цу тайпара дола 14-гIа книжка.

Цу книжка авторашка лерхIачох, 1957—1958 шерашка «американски экономика дунен шоллагIа тIом хилча денз эггара чIоагIатIа лохьелар». США-н Федеральни резервни система баьча лоархIамах промышленни продукци 14 процент лохьеннай. Хьалхатта шозза иштта кризис эттача хана (1948—49, 1954—55 шераш) 10 процент мара кIезигъеннаяцар промышленни производство.

Эггара кIезигагIа арахийцар производства средстваш. «ЙIаьххача хана эша товараш» 27 процент, болат — 40, машиний оборудовани— 21, автомобилаш (9 бетта) — 47 процент кIезигагIа арахийцай.

1958 шера чIоаггIа кIезигделар капитальни строительствога дIадохийтар: 1957 шера 37 миллиард доллар хиннача когаметта 30,7 миллиард мара дисанзар из. Цул совгIа «Бакъдарий книжка тIа» яхачох, «тIа-тIа а дукхагIа капиталовложенеш дIаяхийтар машинаши автоматически оборудовании хьаярга, уж хьаярца балхара нах мукъа а бувлийташ, бе болх ца хилара гIулакх кхы вогIча хьал тIа а оттадеш.

«Къахьегамах долча бакъдарех дола книжка» оттдаьраша къаьстта белгалдоаккх правительства расходаш лакхъялар, царца тIема заказашта ю расходаш а йолаш. «1957 шу йистедоалаш чIоагIа лакхделар правительства «оборонана» ду заказаш»,— йоах книжка тIа. — 1957 шерарча США-рча продуктех 10 процент дIалаьцар цо».

Американски экономике хиннача цу кризисах США-н монополеша пайда ийцар къахьегамхой халкъ кхы а чIоагIагIа даара тIехьа. США-н доккхача капитала орган долча «Форчюн» яхача журнала дукха ха йоаццаш яздора, американски болхлочо «цхьан сахьата» беча балха овсарле 1958 шу юкъеккхьачча денз 1959 шу доладаллалца йолча хана 6,5 процент лакхъеннай, яхаш.

Цу хана чухь монополеша йоакхо йир кризисо мах чухьнахьа боаккхаргбоацаш. Къахьегама министерства бюрон болхлой статистика даьча лоархIамех, США потребительски товарий маьхаш шин шера (1957-чеи 1958-чеи шерашка) 5 процент лакхделар. Лакхденнача маьхаша болхлой торо йоха а еш, корпорацей пайдаш лакхдир. Маьхаш лакхделар монополей Іаьдал айдаларцеи рынкагарча хьалага хьежжа доацаш шоашта деззача тайпара маьхаш «лостаде» цар йиш хиларцеи дувзаденна»,— йоах «Къахьегамах полча бакъдарий книжка тIа».

Кризис этта йоллашехьа а, американски корпорацей пайдаш чIоагIа лакха долаш даттийсар. Уж хьахьокхаш йола таблица ер я:

Шераш	Налогаш дIаялалехьара пайдаш	Налогаш дIаяьннначул тIехьагIара пайдаш миллионаш доллараш	Девиденташ дIаялар	Декъанза дола пайдаш
1956	45,5	23,1	12,0	11,0
1957	43,4	21,8	12,4	9.4
1958	36,7	18,0	12,3	5,7

Цу таблицах туш да капиталисташтa доала пайдаш хIама ца эшшаш шоаш хиннача тайпара дисар (12 миллиард доллар). Налогаш дIаялалехьа пайдаш кIезигдалар хилар эггара хьалха кагийчеи юкъерчеи корпорацей чотах. XIаьта эггара йоккхагIа йолча концернай пайдаш, «Нью-Йорк геральд трибюн» яхача газето белгалдаьккхача тайпара, лакхлуш цIадахар.

Из Іалаьмате чIоагIа дувзаденна да США тIема кийчо еш хиларца. Цаккха а маьршача хана, йоах «Бакъдарий книжка тIа», правительствос укх тIеххьарча шерашка санна дукха хIама дIадахийтадац тIема гIулакхага». Иштта гIулакх леладу США-н паччахьалкхен бюджете укх шера 1 июле доладеннача финансови шера а. 1959—1960 шерашкара США-н паччахьалкхен бюджет укх тайпара я:

	Млрд. долл.	Проценташ
Герзаца а экономически а тIема ю кийчо	147,9	62,2
TIема ветеранашта ю расходаш	5,1	6,6
TIема деккхарах дола процент	8,1	10,5
Дерригa тIема гIулакхага дIадодар	61,1	79,3
Юрта боахамга дIадодар (эггара хьалха фермашта субседировани еча додар а долаш)	6,0	7,8
Социальни гIулакхашка додар	4,1	5,3
Нах чубахача гIишлошка додар	0,2	0,3
Дерригача кхыча гIулакхашка додар	5,6	6,8
	77,0	100,0

Шоаех шоаш дувц цу цифраша. Царна тIатоха деза промышленнийкий Национальни ассоциаци шийкхур деш я социальни гIулакхашка дIадода бюджетни ахча 3 миллиард доллар кIезигде гIерташ хилар.

Паччахьалкхен бюджета доходий кертера хьаст болаш юс налогаш. Уж налогаш тIа-тIа дукхагIа хул, цар дукхагIа дола дакъа къахьегамхоша токх. Дуне шоллагIа тIом болабеннача хана денз США-ра ерригa подоходни налог 22,5-зза дукхагIа хилар (1941 шера 1,8 миллиард доллар хиннача 1959 шера 40,7 миллиард долларга а кхоачаш).) Укх шерара подоходни налог США-рча ерригача бюджетни поступленей 54 процентах латт. Къахьегамхошкара йоаха ерригa налогаш 9 миллиард доллар да.

Моттигашка етта налогаш а дукхагIа хул (штаташкарчеи городашкарчеи Іаьдалаша йоаха налогаш). Укх шера США йоахаргйола ерригa налогаш 106,6 миллиард доллар хургья, вешта аьлча хIара сага сих лаьрхIача — 616 доллар.

Иштта эттача хьале къахьегамхой вахара хьал лохду. Колифорне йолча институтерча социальни комитето дукхача шерашка лоархIам бу виъ сагах латтача «юкъерча дезала» (ши бер а долаш) баха хиланза даргдоацачун. Из «Геллера бюджет» США-рча вахара боарам увттабер лерхI. 1958 шера «Геллера бюджет» 6,435 доллар хилар шера. XIаьта «Бакъдарий книжка тIа» йолаяьча материлех гучох 72,6 процент американски дезалаш шера 6500 долларал кIезигагIа алаш доагIаш ба шера. Цу тайпара «Геллера бюджетах» оттдаь хиланза дергдоацар а кхачац цу дезалашка.

Производство кризис хилар бахьан долаш наха бу болх а кIезигбир, бе болх ца хилар лаьх а дир. «Бакъдарий книжка тIа» яздаь дика лоархIамаш да США-рча цу халача социальни гIулакхах.

Официальни даьча лоархIамех, США вIалла бе болх боаца нах 1958 шера июне эггара дукхагIа хилар— 5,4 миллион саг, цул тIехьагIа къахьегама американски министерствос яхачох 1959 шера январь бетта кIезигбелар уж нах 4,7 миллион сагга кхоачаш. Царел совгIа бизза бе болх боацаш 11 миллион саг вар, царех 3 миллион кIиранна 14 сахьата мара бе болх а боацаш. «Бакъдарий книжка тIа» хьахьекха США бе болх ца хиларах дола официальни лоархIамаш кIезигдаь да. Цу тIа да кхыдола форда малхбузерча йистерча грузчикийн складай болхлойн профсоюза техкама отдело даь нийсагIа дола лоархIамаш. Цу профсоюзо даьча лоархIамех, 1957 шера кризис эггара сихьеннача хана США бе болх боацаш 8,2 миллионал совгIа саг вар, е берригача болхлоех 11,6 процент. «Къахьегамах долча бакъдарий книжка» авторашта хетачох из цифра цу хана денз лоадам болаш хувцаеннаяц.

Бе болх ца хилар — унзар лазар да американски болхлошта. Бе болх ца хилар дувцаш дукха ха йоаццаш Вашингтоне хиннача конференце американски сенатора П. Дугласа йоахар: «Вай мехка къе нах дукха ба».

Іалаьмате дукха фузкъа тIема еча кийчонга, тIема машинага дIа а дохийташ, американски Іаьдало бахача наха школашка, лорий учрежденешка, иштта кхычахьа хиланза даргдоаца хьал Іалашдац.

Дизза доацаш даьча лоархIамех, дIадахача шера дешара шу долалуш США деша дагIача берашта 140 эзар класс а 135 эзар хьехархо а тоъанзар. Официальни даьча лоархIамех, США 200 эзар маьнги тоъанзар больницешка, хIаьта официальни доацача лоархIамех (дукхагIа бакъдолча) 800 эзар хилар уж.

Вахара хьалаш талхаш хилар бахьан долаш гIовтта а боагIаш гIувт США къахьегамхой. 1958 шера мехка чухь 3400 забастовка хилар, 2200 эзар сего дакъа а лоацаш. XIанз забастовка кхайкаяь ах миллион американски металлургаш ба.

Америка вIашагIкхийттача Штаташкарча вахара цхьадола бакъдараш иштта да. Уж хьагуча а доахаш, «Къахьегамах долча бакъдарий книжка» ше мадарра дола къахьегамхой вахар хьа а хьокх «вахара американски образах» дагалаьца хабараш гуча а доах.

В. МОРЕВ.

Нохч-ГIалгIай Педагогически институто

эрсий, нохчий, гIалгIай школашта лакхехьара образовани а йолаш бола хьехархой кийчбеча факультета 1-ча курсе

СТУДЕНТАШ ХЬАЭЦ

Цига 5 шера деша деза.

Юкъера образовани а йолаш 35 шерага кхаччалца ха йолаш бола нах хьаэц институто.

Деша баха безам бараша института директора цIерах заявлени яла еза ер документаш а долаш.

1. Образованех дола документ (подлинник);
2. Автобиографи;
3. Паспорт, военни билет е приписной тешал шийцца хьадахь;
4. Диъ фотокарточка;
5. Балха стажах дола документ. Балха стажах дола документ лоархI предприятес бакъ а деш къахьегама книжка тIара яьча выписках, хIаьта колхозникашта — колхозникий къахьегама книжка тIара болх а лаьрхIа, масса трудоди даьккхад белгал а доаккхаш, колхоза правлене тешал а деш енна справка;
6. TIехьа болх беш хиннача енна характеристика;
7. Лорий справка (форма № 286);
8. Вахаш йолча меттера тешал.

Конкурс йоацаш хьаэц Сийлахь-бокхача Даьй-мехка тIем тIа хиннараш, шин шерал кIезигагIа йоацача ханна промышленносте е юрта боахаме болх баь бола нах, хIаьта иштта Советски Армереи Флотереи мукъабалийта цIабаьхкараш.

Къахьегама стажаца лоархI 1-ча сентябрга кхаччалца йола ха.

Хатта безам бола хIам института приемни комиссега хатта мегаргда: город Грозный, улица Менделеева, № 32, цIа 9.

Института дирекци.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре.

Йоккха зал — **«TIоми машари»** (1-гIа сери).

Долалу: 10, 12.15, 2.30, 5, 7.15, 9.50.

ЗIамига зал № 1 — **«TIоми машари»** (1-гIа сери).

Долалу: 8.30, 10.45, 1, 3.15, 5.30, 7.45; 10.

ЗIамига зал № 2 — **«Леди Гамильтон».**

Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7; 9.

ЗIамига зал № 3 — **«Командир корабля».**

Долалу: 9:15, 11.15, 1,15, 3.15; 5.15; 7.15; 9.15.

27 июле денз ерригача залашка **«TIоми машари»** (2-гIа сери).

«Родина» яхача кинотеатре.

Іан зал — **«TIоми машари»** (I-гIа сери).

Долалу: 10.40 12.50, 3, 5.10, 7.20, 9.30.

Аккан зал — **«Нагахьа кхертIоша къамаьл дуоре».**

Долалу: 8, 9.45,

27 июле денз **«TIоми машари»** (2-гIа сери).

РЕДАКЦЕН АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехкто кхама секретара — 2-25-72; корректорске 2-30-91; партийни вахарен экономикани отделий — 2-25-72.

СФ01795 1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, Нохч-ГIалгIай АССР, г. Грозный, Революцен проспект, 30/3. Заказ № 4609